

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

**İSLAMİ BONO (SUKUK) UYGULAMASI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA: İSTANBUL VE DUBAİ ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Iman ABORASS

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sadettin PAKSOY

KİLİS
OCAK- 2015

T. C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

Bu belge ile, bu ödevdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu ve bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları anladığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim (21/01/2015)

Iman ABORASS

İmzası

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

İSLAMİ BONO (SUKUK) UYGULAMASI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA: İSTANBUL VE DUBAİ ÖRNEKLERİ

IMAN ABORASS

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzası

Doç.Dr.Sadettin PAKSOY	(Danışman)	_____
Yrd.Doç.Dr.Hasan MEMİŞ	(Üye)	_____
Yrd.Doç.Dr.Cuma ERCAN	(Üye)	_____

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı
SBE Müdürü

Doç.Dr.Halil ALDEMİR

ÖZET

İSLAMİ BONO (SUKUK) UYGULAMASI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: İSTANBUL VE DUBAİ ÖRNEKLERİ

ABORASS, İman

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Ana bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sadettin PAKSOY

Ocak 2015, 85 Sayfa

Bu tez çalışması, İslami Sukuk (İslami Tahvil ve Bonoları) ile ilgili olup, beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konu ile ilgili önceki çalışmalara yer verilmiştir. İkinci bölümde İslami bonolar, üçüncü bölümde İslami Bankacılık ve İslami Sukuk konusunda ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde Borsa İstanbul (BİST) ve Dubai uygulaması farklılıkları ve benzerlikleri ortaya konulmuştur. Sonuç bölümünde ise BİST'in ve Dubai Borsasının genel bir değerlendirilmesi yapılarak, öneriler getirilmiştir.

Tezde sukuk kavramı ve çeşitleri ayrıntılı bir şekilde açıklandıktan sonra, İslami bankacılık ve İslami bono geniş bir şekilde ele alınmıştır. Tezin esas bölümünü oluşturan dördüncü bölümde ise, Borsa İstanbul ile Dubai Borsası arasındaki farkları; BİST'in kullandığı raporlar, istatistikleri ve mali programları konulu çalışmaları analiz edilmiştir. Bunun yanında veri analizlerine, İslami bono ve tahviller üzerine yapılan çalışmalara, araştırmalardan ulaşılan sonuçlara da değinilmiştir. Türkiye, Dubai ve diğer Ortadoğu ülkelerine öneriler getirilmiştir. Tezde özellikle Türkiye'deki sukuk kullanma şekline ağırlıkla değinilmiştir.

Çalışmada BİST ve Dubai borsası arasında önemli farklılıkların olduğu tesbit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslami Bonoları (Sukuk), İslami Bankacılık, BİST ve Dubai Borsası.

ABSTRACT

A STUDY ON ISLAMIC BONDS (SUKUK) APPLICATIONS: THE CASE STUDY OF ISTANBUL AND DUBAI

ABORASS, Iman

Master's Thesis: Department of Business

Supervisor: Asst.Prof.Dr.Sadettin PAKSOY

January 2015, 85 Sayfa

This study is about Islamic instruments (bonds & conversions). It consists of five chapters. The previous studies occupied the first chapter. In the second chapter, detailed information were given about Islamic bonds in the third chapter detailed information were given about Islamic banking and Islamic bonds. In the fourth chapter, the similarities and differences between Dubai financial markets and Istanbul stock exchange through practical study were introduced.

While In the conclusion chapter, a general assessment for BIST and Dubai financial markets was done and recommendations were discussed.

The thesis base which is the chapters composing of fourth chapter the difference between BIST and Dubai financial markets the BIST used reports, statistics and financial programs for the issuing operations were analyzed.

As mentioned, in addition to data analyze and done studies about bonds and Islamic bonds and the reached conclusions from the studies .A recommendations were presented to Turkey, Dubai and other Middle East countries .in the case study significant differences between Dubai financial market and BIST were determined.

Key Words: Sukuk, Islamic Banking, Stock Markets, Definitions.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

3

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ BONO (SUKUK) KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

10

2.1.SUKUK ÇIKMASI.....	10
2.2.SUKUK TANIMI.....	11
2.3.SUKUK ÖZELLİKLERİ.....	12
2.4.SUKUK İLE DİĞER FİNANSAL ARAÇLAR BİR KARŞILAŞTIRMA.	13
2.4.1.Sukuk ve Bono.....	13
2.4.2.Sukuk ve Payı.....	13
2.5.SUKUK 'UN ÖNEMİ.....	14
2.6.SUKUK AMACI.....	15
2.7.SUKUK RİSKLERİ.....	16
2.8.SUKUK ÇEŞİTLERİ.....	17
2.8.1.Mudaraba Sukuku.....	18
2.8.2.Muşaraka Sukuku.....	18
2.8.3.İstisna Sukuku.....	19
2.8.4.Selem Sukuku.....	19
2.8.5.İcara Sukuku.....	19
2.8.6.Kar Zarar Bonosu.....	19
2.8.7.Ziraat Sukuku.....	20
2.8.8.Tarımsal Sulama Bonosu.....	20
2.8.9.Vekaletle Yatırım Bonosu.....	20
2.8.10.Ekim Bonosu.....	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İSLAMİ BANKACILIK VE İSLAMİ BONO (SUKUK)

22

3.1.İSLAMİ BANKACILIK KAVRAMI.....	22
3.2.İSLAMİ BANKALAR ORTAYA ÇIKMASI	23
3.3.İSLAMİ BANKALARIN HİZMETLERİ VE FONKSİYONLARI.....	24
3.4.İSLAMİ BANKACILIĞIN UYGULAMALARI.....	26
3.4.1 Dünya’da İslami Bankacılık.....	26
3.4.2.Türkiye'deki İslami Bankacılık.....	27
3.4.3.BAE Bankacılık Sektörünün Kökeni ve Gelişimi.....	29
3.4.4.Malezya'da İslami Bankacılık.....	30
3.5.İSLAMİ BONO UYGULAMALARI.....	34
3.5.1.Türkiye’de Sukuk Başvurusu.....	34
3.5.2.Birleşik Arap Emirliklerinde İslami Sukuk Deneyimi.....	36
3.5.3.Malezya’da Sukuk.....	38
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
BORSA İSTANBUL(BİST) VE DUBAI UYGULANMASI	
FARKILILIKLAR VE BENZERLİKLER	
4.1.FİNANSAL PIYASALAR.....	40
4.1.1.Küresel Borsanın Ortaya Çıkması.....	40
4.1.2.Borsaya Yönelik.....	40
4.1.3.Borsanın Kurulmasının Amacı.....	41
4.1.4.Borsanın Önemi.....	41
4.1.5.Borsanın Ana İşlevleri.....	41
4.1.6.Borsanın İşlemleri Aşağıdaki Gibidir.....	42
4.1.7.En önemli Küresel Hisse Senetleri (Borsalar).....	42
4.2.BÜTÜN KAYGILARA RAĞMEN İSLAMİ BONOLARI TÜRKİYE' DE GELİŞTİRMEK.....	43
4.3.DUBAİ'DE SUKUK (FON).....	44
4.4. İSTANBUL, DUBAİ BORSALARINDAKİ EN ÖNEMLİ Finansal GÖSTERGELERE BİR UYGULAMA.....	45
4.4.1.İstanbul Borsası.....	45
4.4.1.1. Gelirlerin Toplamı.....	45
4.4.1.2.Varlıklar Toplamı.....	47
4.4.1.3.Borçlar Toplamı.....	47
4.4.1.4.Net Kar.....	48
4.4.1.5.Cari Oranın.....	49
4.4.1.6.Varlıkların Getirisi.....	50
4.4.2.Dubai Borsası.....	51
4.4.2.1.Gelir Toplamı.....	52

4.4.2.2.Net Kar.....	53
4.4.2.3.varlıklar toplamı.....	54
4.4.2.4.Borçlar Toplamı.....	54
4.4.2.5.Yatırım Getiri Oranı.....	55
4.4.2.6.Cari Oran / Likidite Oranı.....	56
4.4.3. İki Finansal Gösterge Açısından İstanbul, Dubai Borsaları Arasında bir Karşılaştırma.....	57
4.4.3.1.Cari Oran.....	58
4.4.3.2. Yatırım Getirisi Oranı.....	58
4.4.4. Hipotez test sonucu.....	60
BEŞİNCİ BÖLÜM	
SONUÇ VE ONERERİL	
5.1.SONUÇ.....	62
5.2.ÖNERİLER.....	63
EKLER.....	64
KAYNAKÇA.....	65
ÖZGEÇMİŞ/VITAE.....	71

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1	İslami bonunun en önemli çeşitleri karşılaştırılması.....	21
Tablo 3.1.	İslami Finansal kurumların Varlıkları ve Karlı.....	27
Tablo 3.2	Türkiye'de Önde Gelen İslami Bankalar.....	28
Tablo 4.1.	Gelirlerin Toplamı.....	46
Tablo 4.2.	Varlıklar Toplamı.....	47
Tablo 4.3.	Borç Toplamı.....	48
Tablo 4.4.	Net Kar.....	49
Tablo 4.5.	Cari Oranın.....	50
Tablo 4.6.	Varlıklar Getirisi.....	51
Tablo 4.7.	Gelir Toplamı.....	52
Tablo 4.8.	Net Kar.....	53
Tablo 4.9	Varlıklar Toplamı.....	54
Tablo 4.10.	Borçlar Toplamı.....	55
Tablo 4.11.	Yatırım Getiri Oranı.....	56
Tablo 4.12.	Cari Oran.....	57
Tablo 4.13.	T.Test	59

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1.	Malezya İslami Bankacılık Kapsamındaki Toplam Varlıklar.	32
Şekil 3.2.	İslami Bankacılık Varlığın Piyasa Ortakları.....	33
Şekil 4.1.	Toplam Gelir.....	46
Şekil 4.2.	Varlıklar Toplamı.....	47
Şekil 4.3.	Borç Toplamı.....	48
Şekil 4.4.	Net Kar.....	49
Şekil 4.5.	Cari Oranı.....	50
Şekil 4.6.	Varlıkların Getirisi.....	51
Şekil 4.7.	Toplam Gelir.....	52
Şekil 4.8.	Net Kar.....	53
Şekil 4.9.	Toplam Varlıklar.....	54
Şekil 4.10.	Borç Toplamları.....	55
Şekil 4.11	Yatırım Getiri Oranı.....	56
Şekil 4.12	Cari Oranın.....	57
Şekil 4.13	Cari Oranı.....	58
Şekil 4.14	Yatırım Getirisi Oranı.....	58

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın her aşamasında bana rehberlik eden danışmanım *Sayın Doç. Dr. Sadettin PAKSOY*'a, Beni birçok konuda aydınlattığı için İİBF Dekanımız *Sayın Prof. Dr. H. Mstafa PAKSOY*'a sonsuz teőekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca, çalışma boyunca bilgi ve deneyimi ile yol gösteren *Dr. Abdullah HAMMADEH*'e ve her zaman desteğini gördüğüm değerli hocam *Yrd. Doç. Dr. Mehmet KABACIK*'a teşekkür ediyorum.

Hayatımın her anında maddi ve manevi destek ve yardımlarını benden esirgemeyen değerli *aileme* binlerce kez teşekkür ediyorum.

Her zaman zorluklara karşı moralini yüksek tutmada büyük katkıları olan sevgili *arkadaşlarıma* da teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

Iman ABORASS

KISALTMALAR

	Türkçe	Uluslararası
AAOIFI:	İslami Finansal Kurumlar İçin Muhasebe ve Denetim Kurumu	Accounting and Auditing Organization For İslamic Finançail
AED:	Arap Emirlik Dirhamı	Arap Emirates Dirham
BAE:	Berleşik Arap Emirlik	United Arap Emirates
IMKB:	Istanbul Menkul Kıymet Borsası	Istanbul Stock Exchange
LIBOR:	Londra Bankalararası Faiz Oranı	London İnterbank Offered Rate
SPK:	Sermaye Piyasaları Kurumu	Capital Market İntitution
TL:	Türk Lirası	Turkish Lira
VS:	Vesaire	Etc,
GII:	Devlet yatırım konu	Government Investment Issue
DFM:	Dubai finansal piyasalar	Dubai Financial Market

GİRİŞ

İslami bankacılığın en önemli amacı İslami bono ve tahvil sistemini oluşturmak ve İslami şeri hükümlerine dayalı olarak tahvilleri etkin kılmak olmuştur. Bu durumun İslami şeriat kurallarına göre oluşturulması, İslami ekonominin gelişmesi için önemli bir prestij sağlayacaktır.

Bugün dünyada senede dayalı faiz sistemi uygulanmaktadır. Bu sisteme göre tahviller üzerinden faiz getirileri çok yüksek değer görmektedir. Tahvillerin sahipleri çıkarlarına göre borç vermektedirler. Ama bunlar piyasadaki faiz oranından daha fazla bir faiz belirleyememektedirler. Başka bir ifade ile piyasadaki faiz oranlarına uymak zorundadırlar.

Esas olan düşünce, kim İslami bono ve tahvilleri kullanıyorsa yurt içi ve yurt dışı bütün karlardan faydalanmaktadır.

İslami hukuka dayalı İslami bankaların açılmaya başlanmasıyla, İslami hukuk kurallarını uygulayan körfez ülkelerinde İslami bankalar yayılmaya başlamıştır. Mısır'da bütün uygulamalar İslami şeri kurallarına göre yapılmaktadır. İslami kurallara uymayan uygulamalardan kaçınmıştır. Bu sistemi geliştirirken, tefecilik gibi İslami kurallara uymayan uygulamalardan kesinlikle kaçınılması gerekmektedir. Bu eğilimler ışığında İslami bankacılık sistemi yayılmaya başlamış ve İslam ülkeleri arasında kaçınılmaz bir hale gelmiştir.

İyi bir başarı ve kar etmek için İslami banklar finanslarını çeşitli kılması, ihtiyaçlara cevap verecek şekilde esnek olarak oluşturması ve üyelerine aktif destek ve güven vermesi gerekmektedir.

Bu tezin birinci bölümünde konu ile ilgili önceki çalışmalara yer verilmiştir. İkinci bölümünde İslami bono (suku) kavramı, üçüncü bölümünde ise İslami bankacılık ve İslami bono (sukuk) konusu ele alınmıştır. Dördüncü bölümde Borsa İstanbul ve Dubai Borsasının farklılıkları ve benzerlikleri incelenmiştir. Burada her

iki borsanın gelirleri, varlıkları, net karları, cari oranları vb. karşılaştırılmak suratiyle bir analiz yapılmıştır.

Sonuç ve öneriler (beşinci) bölümünde ise yapılan analiz sonuçları değerlendirilmiş ve çeşitli öneriler getirilmeye çalışılmıştır. Bu öneriler, her iki borsa yatırımcısına katkı sağlayabilir.

BİRİNCİ BÖLÜM ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde konu ile ilgili yapılan önceki çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalar Dünyada ve Türkiye’de İslami bono ve İslam bankacılık sistemi ilgili çalışmalar olup, elde edilen sonuçlar tez konusu ile yakından ilgilidir.

Al-curiye, (2009); Yatırım Bonoları ve Ekonomide Kalkınma Rolü:

Bu çalışma bono ile ilgili olan işlemlerin toplanması, düzenlenmesi, koordine edilmesi, fıkıh’ın usulünün gösterilmesi ve çeşitlerinde İslam hukukuna uygun olan sistemlerin kalkınmasının gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmayla aşağıdaki sonuçlara varmıştır:

- Yatırım bonoları, kırk yıl süren yoğun ve yorucu çalışmalar sonucunda İslam hukukuna uygun olan finansal mekanizmalardır. İslama uygun olmayan (günah) ve ribe’ye (faiz’e) dayanan geleneksel finansal mekanizmaların alternatifi sayılır.

- Yatırım bonoları meşru mirastır. Esnekliği ve geliştirilebilmeye uygunluğu karakteristik bir yapıdır.

- Bono, ihracat aşamalarında yetkili meşru organlar tarafından meşruiyet sansürüne verilmektedir.

Abu Bekir, (2009); İslami Bonolar: Müslüman olan ve müslüman olmayan çeşitli ülkelerin ülkece, şirketçe ve şahsi yaptıkları İslami yatırım mekanizmalarına yoğun bir şekilde katılımı arttırmayı amaçlamıştır.

Bu alanda en popüler yatırım aracı geleneksel yatırım araçlarına paralel olan İslami bonolardır.

Bu çalışmada islami bononun tanımı, çeşitleri, özellikleri, önemleri, riskleri, geleneksel yatırım araçları arasındaki temel farklılıkları, İslami bonoların tarihi gelişimi, İslami bonoların yasal ve meşruiyet kontrolleri ve yerel, küresel İslami bonoların sirkülasyonuna küresel mali krizin etkileri vb. konularından bahsedilmiştir.

Bu çalışmayla aşağıdaki sonuçlara varmıştır:

- İslami bono piyasası müreffeh sayılır. İslami finansal kurumları, İslama uygun olan yatırımlara odaklanmaktadır.

- İslami senetlerin sürümlerinin çoğu Malezya ve Körfez Arap ülkeleri işbirliği konseyine (Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Bahreyn, Kuveyt ve Katar) odaklanmıştır.

- Geleneksel finansal kurumlar, kar edebilmeleri için yatırımcılarını İslami finansal kaynaklara yönlendirmişlerdir.

- Şimdi müslüman olmayan birçok ülke (Birleşik Krallık, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Japonya ve Tayland), kurum ve kuruluş İslama uygun olan bonoları tercih etmektedir. Özellikle mali krizden sonra bu alanda küreselleşme artmıştır.

- Sanayi yeterli seviyede şeffaf bir yapıya ihtiyaç duymuştur.

- Müslüman olmayan özel kurumlarda bononun geliştirilmesi için yeni pazarlar bulmaya hazırlıklı olması gerekmektedir.

- Bonoların kullanması için yönetimin yasa yapması ve bu yasayı kullandırabilmesi önemlidir.

- İkincil piyasa bulunmasının önemlidir.

- İslami gereksinimleri ve meşru kontroller ile daha uyumlu olabilecek hale getirmesi için İslami bonoların yapılarının düzeltilmesi ve geliştirilmesinin önemi kavranmalıdır.

Yukarıdaki yazılan maddeler şunları ihtiyaç kılmaktadır:

- Uygun bir İslami finansal piyasasını,
- İslami bankalar sektörü,
- Tekafül (dayanışma) şirketleri,
- Sanayi sektöründe büyüme,
- Hizmetler sektöründe büyüme.

Beyin, (2009); İslam Vakıf Sektörünü Desteklemede İslami Senetlerin Rolü:

Bu çalışma, İslami senetlerin başlangıcının birkaç yıl öncesine dayandığını ve Malezya'da olduğunu göstermiştir. Bu zamanda Malezya İslami senetleri ihraç eden devletler piyasalarında en büyük paya sahiplerdir.

Son on yılda dünya senetlerin dörtte üçünü ihraç etmiş olan Malezya, petrol ve gaz şirketleri ile senet ihracatını en çok yapan ülkedir. Uluslar arası hukuk alanda uzmanlaşmış bir İngiliz şirketi olan Toz an Hamlinz Şirketi 2005 yılında Malezya'daki Körfez ülke senetlerinin %26'sına sahip iken, 2006 yılında bu oran %81 olmuştur.

Ulusal banka sitesinin araştırmasına göre, üç yıl önce Asya ve Orta Doğuda bulunan kurum ve bankaların İslami senet ihracatı 40 milyar dolar iken, 2015 yılında bu rakam 3 trilyon dolara yükselmesi beklenmektedir.

Bu çalışmayla şu sonuca varılmıştır: Gerekli olan finansman ihtiyaçları azaltmak için finansmanları görselleştirmek gerekmektedir.

Hattab, (2009); İslami Yatırım Senetleri ve Çağdaş Zorlukları: Bu çalışmayla İslama uygun olan sözleşmeleri tanzim eden meşruiyet usulü, İslami yatırım senetlerinin bileşenleri, İslami yatırım senetleri hakkındaki gerçeği ortaya çıkarmak hedeflenmektedir.

Bu hedefe ulaşmak için çağdaş ekonomik yaşamındaki gerekliliklere, şekillere, değişik türlere ait kaynak taraması yapılmış daha sonra İslami deneyimler gösterilmiştir.

Bu çalışmalar sonunda şu sonuca varılmıştır; Yatırım araçları ekonomik hayatta önemli bir yere sahiptir. Fakat bu araçlar İslama uygun olarak hareket etmelidir. Mali krizden etkilenmemek için bu araçlar her zaman İslamın denetimi altında kalmışlardır.

Azhar, Haidar, (2010); Mevcut senaryoda İslami sermaye piyasası ve risk yönetimi araçları: Bu çalışmada islami sermaye piyasasının analizi, günümüzde sermayeyi finanse eden araçların mahiyeti ve sadece İslami bonolara odaklanması ile ilgili olan konulardan bahsedilmiştir. Sermaye piyasasında uzun vadeli finansman için en çok kullanan araç senettir. Senetlerin tanımı ve temel avantajları ile ilgili olan konulardan bahsedilmiştir.

Kurumlar tarafından çıkarılmış olan analiz çalışmalarından, bu kurumların bunları nasıl çalıştıracığından, geleneksel bono ile İslami bono arasındaki farklardan bahsedilmiştir.

Bu çalışmayla aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

- Geleneksel finansal bonoların yerine geçecek İslami finansal senetlerin geliştirmesine acil ihtiyacımız vardır.

- Tüm dünyada standart uygulama yönetmelikleri geliştirilmeli fakat bu standartların İslam hukukuna göre olması gerekmektedir.

- İslam hukukuna uygun olarak ikinci piyasada yeni bir bono formu tasarlanmalıdır.

- İslam Konseyinin, yetkili, güvenli ve dünya standartlarına uygun olarak inşa edilmesi gerekmektedir.

- Etik ve ahlaki değerler İslam sistemin ayrılmaz bir parçasıdır. Herkes görev ve yükümlüklerini yerine getirmek zorundadır.

- Risk yönetimi ve islam piyasasının araçlarının geliştirilmesi için gerekli olan kendi deneyimlerimizden ve uzmanlarımızdan uyumlu bir şekilde faydalanılmalıdır.

Zahteri, (2010); Araçların, Tamını, Türleri, Sürdürülmesindeki Büyük Zorluklar ve Geliştirilmesinde Yayınların Önemi: Bu çalışma aşağıdaki gibi sonuçlanmıştır:

- Ekonomik araçların gerekliliğinin bilinci ve önemi,
- Araçların ihracatı için yasal ve düzenli bir çerçevenin olmaması,
- İkincil piyasada var olan etki mekanizmasının zayıf olması,
- Banka ve kurumsal yatırımcıların ticaret hacmini uzatan prosedürleri temizleyerek ikincil piyasadaki ticaret hacminin artırılması,
- Araçlara ilişkin yasal hükümlerdeki belirsizlik,
- Risk unsurlarının kaynağına ait diğer varlıkların varlıklarını koruyabilmeleri için gerekli olan araçları sağlamadaki zorluklar.

Dimag, (2011); Araçların Desteklenmesindeki İslam ve İslami Finansların Genel Rolü: Tefecilik sisteminin yeni serbest Arap ekonomisinde yer alması bu araştırmaya kaynak olmuştur. Bu araştırmada İslami tahvilin özellikleri, genel bütçenin artırılmasındaki rolü tartışılmıştır. Finansman ihtiyaçlarının karşılanması için İslami tahvilin rolü büyüktür.

Bu çalışma ile aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

-Genel Bütçe çalışmalarını düzenleyen mevzuat ve düzenlemelerin geliştirilmesine ek olarak İslami araçların yorumlamasını ve çalışmalarını düzenleyen bir yasal çerçeve ve düzenlemeler yoktur.

- İnsan kaynaklı piyasa araçlarının geliştirilmesi için çok yönlü bir çalışmanın yapılması ve gerekli nitelikli çalışmanın yapılması gereklidir. Bu sektörde çalışacak nitelikli insan kaynaklarının yetiştirilmesine ihtiyaç vardır.

- Kamu borçlanması için bir diğer alternatif İslami tahvil kullanımının gerekliliği ve para politikalarının amaçlarının değerlendirilmesi ve kamu bütçesinin açığının giderilmesi gerekmektedir.

Ek öneriler ise aşağıdaki gibidir:

- Merkez bankaları ve diğer özel Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT-*General Agreement on Tariffs and Trade*) için İslam araçlarla ilgili fetvaları ve meşruiyetleri geliştirmek ve bunlara olan bağlılıkları arttırmak,

-Senkronizasyon ve genel bütçe çalışmalarını düzenleyen yaş ve mevzuatları açıklayıcı talimatlarla düzenlemek,

-Endüstriyel piyasada çalışacak özel eğitim kurumlarını istekli hale getirebilecek özel seminer ve kursları hazırlamak ve bunları aktif olarak kullanmak,

-İslam araçlarının kullanılmasındaki kültürü yaymak,

- Çeşitli ekonomik sektörlerin para kaynağına ulaşmak yerine, mevcut paraları elde tutma geleneğini geliştirmek,

- Para politikası amaçları, kullanım geçerliliği ve ek olarak kamu borçlanma araçlarının yerine İslam araçların kullanımı üzerinde çalışmalarının artırılması gerekmektedir.

-İslami finans ve bankacılık kurumlarda kaynakların oluşturulmasında İslam araçların rolünün öğretilmesi önemlidir.

Yanmaz, (2011); Dünyadaki İslami finansal bono ve uygulamaların bir türü:

Bu çalışmanın amacı İslami finansal araçların kullanmasının önemi göstermektir. Özellikle finansal kriz sonrasında, bu çalışmanın sadece İslami finansal ülkelerin çarşılarında değil, gelişmiş ülkelerde de önemli önemli bir rolü olmuştur. Bu çalışmada popüler senetlerin birçok tiplerinden bahsedilmiştir.

Popüler bonolar:

Buna İcara bono da denir. Bu bono türünün başka bir bonoların yerine de kullanılmasında öneriler sunulmuştur.

Bu çalışmayla aşağıdaki sonuçlara varmıştır:

- Faiz günümüzde sermaye dünyasında artık kabul edilemez bir kavramdır.

- Faiz, toplum için avantajlı olmayıp aksine zararlıdır.

-Faiz İslam hukukuna göre günahdır. Bu nedenle faize başvurmadan bankacılık işlerini yapan İslam bankaları vardır.

-Türkiye’de İslam bankaları ilk olarak 1980’li yıllarda kurulmuştur. Türkiye’de kurulan ilk İslam bankası “Özel Finans Kurumu” ismiyle kurulan bankalardır. Daha sonra Özel Finans Kurumları, “Katılım Bankası”na dönüşmüş ve gelişmeye başlamıştır.

- İslami senedin farklı bir İslami finansal araç olduğuna dair konular, günümüzde sadece İslam âleminde kullanılmamış ve bundan sadece İslam âleminde bahsedilmemiştir.

- Türkiye’de İslami bono yeni bir türdür. Bononun Türkiye’de yeni olmasının sebebi de ideolojik tartışmalardan dolayı bononun gecikilerek kullanılmaya başlanmasındandır.

Bin Amara, (2011); İslami Bono ve İslami Finansal Piyasası Geliştirmekte Rolü, İslami Finansal Piyasası Deneyimi: İslami bonoların çıkartılması, önemli zorlukları ve alım satımının gösterilmesi, finansal sözleşmeler, araçlar vb. konuları üzerinde durulmuştur. Bunun yanında finansal yapıların geliştirilmesinde uluslararası İslami finansal piyasasının rolünün ibraz edilmesi, İslam hukukunun ilkleri ve hükümlerine dayalı finansal piyasasının kurulması hedeflenmiştir.

Bu çalışmayla aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- İslami finansal araçların geliştirilmesine katkı sağlamakve ekonomik verimliliği arttırmak gerekmektedir.

- İslami bonoların uluslar arası bir boyutta tanınmış olmasından faydalanmak şarttır.

- İslami finans piyasasının geliştirilmesi ve genişletilmesi, İslami bononun yapılandırılması, geliştirmesi, pazarlanması, teşviki ve geleneksel finansal araçların simülasyonundan uzaklaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Aslan, (2012); Alternatif bir Yatırım ve Finansman Aracı Olarak Sukuk (Bono) Yapısı, İşleyişi ve Türkiye Piyasası: Bu çalışma ile, genel olarak uluslararası finansal piyasa; özel olarak ise Türkiye’deki finansal piyasasındaki İslami finansal araçların önemi ve rolü gösterilmek hedeflenmiştir.

İslami finansal araçlar çeşitlendirilmiş ve bir portföy için iyi bir alternatif olarak görülmeye başlanmıştır.

Türkiye’de İslami finansal araçları tanıtmak için girişimler vardır: bonolar vb. bonolar, İslami finansal piyasasında geniş bir şekilde geliştirilmektedir.

Türkiye için önerilen politika; Türkiye pek çok piyasa aracını uygulamaya koyarak gerçek büyümeyi sağlayabilir.

Abdül Kerim, T.Y.(2014); İslami Senetlerin Yapısına ve Yönetim Yollarına Karşı Çıkan Değişik Risklerin Eğitimi: Bu çalışma ile aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

- İslami senetlerin kendileri ve çıkış yapıları geliştirilmeli ve yapıları güçlü bir şekilde İslam hukuk mirasına dayandırılmalıdır.

- Seküritizasyon mühendisliği ile İslami senetlerin çıkış yapısı arasında büyük bir benzerliğin varlığına rağmen, kavramlar arasındaki farklılığın giderilmesi gerekmektedir.

- İslami Seküritizasyon tekniğinden fayda görmek isteyen hükümetler ve şirketler için İslami senet yapısının çeşitliliği ve çokluğu çok faydalıdır.

- İslami senet sürümü deneyimlerinin çeşitlenmesine ihtiyaç vardır.

- İslami senetler yoluyla yoksulluğa karşı ve sosyal gelişim projelerini finanse etmek için yeterli alan vardır.

Öneriler ise şöyledir:

- İslami senetler ile ilgili işlemler İslama uygun olan görüşlere yaklaştırmak için bu alan ile ilgilenen bir bölüme ve bu alanda büyük bir çabaya ihtiyaç vardır.

- Hükümetlerin İslami bonolarını teşvik etme adına şirketleri teşvik etmeleri ve kaynakları arttırmaları gerekmektedir.

- Uluslararası kuruluşlar tarafından tanımlanan ve ülkeler arasından kullanılan bonoların sınıflandırılması yöntemi benimsenmelidir.

Davaba, T.Y.(2014); İslami Senetlerin Risk Yönetimi: Bu çalışmada İçerik, özellik, çeşitleri, riskler, risklerin türleri vb. konularından bahsedilmektedir.

Bu çalışma ile İslami finansal mühendislik mekanizmalara dayanarak riskleri tedavi etmek, mekanizmaları yola koymak ve İslami senetlerle tanışmasına yol açmak hedeflenmiştir.

Bu çalışmayla aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

- Meşruiyet inandırıcılığı ve ekonomik verimliliği ile başa çıkmak için çalışma yöntemi belirlemelidir. Bu yöntemler şöyledir; Risk tayini, Risk değerlemesi ve Risklerle başa çıkmak için uygun alternatifin seçimi ve çalışması.

Bu çalışmada hedeflere ulaşılabilirlik düzeyini belirlemek ve hipotez testi araştırmaları yapmak için tümevarım ve tümdengelim yöntemleri kullanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ BONO (SUKUK) KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

2.1. İSLAMİ BONONUN ORTAYA ÇIKMASI

Sukuk Türkiye’de, İslami kurallar çerçevesinde ilk olarak 1983 yılında ortaya çıkmıştır. İlk defa Türkiye’de çıkan İslami Bono Fatih Sultan Mehmet Köprüsü’nün finansmanından İslami bono, toplumu sabit faize dayalı kaynaklardan korumak amacıyla kullanılmıştır. İslam İş Birliği Teşkilatı’nın bir kolu olan İslam Fıkıh Meclisi 1988 yılında Cidde’de yaptığı dördüncü toplantıda bu konuda İslam’ın görüşünü ortaya koymuştur.

1985 yılında “Kira Bonusu” ve eşyanın kiralamasına (financial leasing) dayanan bir tür bono ortaya çıkarılmıştır. İslam Fıkıh Meclisi 2004’te Maskat’ta yaptığı toplantıda bu konunun usul ve esasını belirleyen kararlara imza atmıştır.

Bundan sonra İslami Bonoların piyasaya sürülmesi hızlanmıştır. Bu dönemde İslami Bono farklı alanlarda da uygulanmaya başlamıştır. Malezya 1995 yılında 350 milyon değerindeki elektrik santralinin inşasında bu bonoları kullanmıştır. Aynı şekilde 2001 yılında Bahreyn’de “Kira ve Kamu Bonoları” piyasaya sürülmüştür. İslami Bono sadece İslam ülkelerinde değil, Almanya ve İngiltere gibi ülkelerde de kullanılmaya başlanmıştır. Nitekim 2008 yılında İngiltere bütçe açığını kapatmak için İslami bonolardan yararlanmıştır. Başkent Londra’nın finans merkezi olmasını isteyen İngiltere bu alanda Avrupa’da ilk adımı atan ülke olmuştur.

İslami Bono kıymetli senetlere dayanmayı esas almaktadır. Çünkü bu şekilde bonoların piyasada tedavüle girmesi ve likidite ihtiyacını karşılaması hedeflenmektedir. Böylece, finans kuruluşlarının yatırım amaçlı projelerinin finansmanında İslami bonolar önemli bir araç haline gelmektedir.

Kıymetli evrakların piyasalarda gelişmesi, konut kredilerinin ve gayrimenkul rehnin başladığı yer Amerika olmuştur.

Bu yolla kamuya açık şirketlerin sermaye bulma yolu açılmıştır. Örneğin, piyasaya sürülen bir şirketten İslami Bono alan kimse bu şirkette özel bir paya sahip olmakta ve elindeki senetle şirketin sermaye ihtiyacına katkı sağlamaktadır.

Bu konudaki bazı uzmanlar, İslami Bono'nun İslami hükümlere uygun bir şekilde değerlendirebileceğini ifade ediyorlar (www.syrianfinance.gov, 2014).

2.2. İSLAMİ BONO KAVRAMI

Sözlük anlamında bono; bir bankada sırasıyla kullanılan özel bir işlem formu, yazılı veya basılı belge, para formu ya da kitap üzerinde nakit miktarını tam olarak kontrol etmek ve bu nakdin gerçek değerini bir belge üzerinde kanıtlayan mali evrak olarak tanımlanmaktadır. Bu araçlar menkul kıymetlerin ve evrakın asıl sahibini kanıtlar niteliktedir.

Menkul kıymetlendirme ve muhasebe, denetim işlemlerini eş zamanlı yapabilmesini senkronize eden araçlara “İslami Finansal Kurumlar Örgütü Seküritizasyonu¹” denmektedir.

Bununla menkul kıymetlendirme, sukuk varlıklarının bir bölümünü ya da her ikisini Adli standartların 17. Madesinde belirtildiği gibi tahvillerde, borçlarda ve araçların ihraç işlemlerinde dönüşüm amaçlanmaktadır. 2002 yılında 22. Albaraka Sempozyumu olarak bilinen sempozyumda Seküritizasyon etiketi yerine menkul kıymetleştirme araçları seçilmiştir (Salih, 2008:5).

Buna göre bu araçlar; Menkul İslam hukuku hükümleri uyarınca varlıkları tasarlanmış, eşit değerlere sahip destekli bir belgedir. Sukuklar, ortak fayda sağlayan şirketleri, proje ve yatırımlara fayda sağlamak için hisseleri temsil ederek bunları hakla yayabilir ve bu konu ile ilgili aktif çalışmalarda bulunabilir.

Bu geliştirilen yatırım araçları, bazı borçlanma araçlarının ve senetlerin kullanılabilmesi için İslam hukuku finansmanı kullanılmaktadır

Diğer İslam bonolar hakkındaki tanımlar da şöyledir:

İslami araçlar, sık sık menkul veya gayrimenkul olarak orta vadede veya uzun vadede kullanılan geleneksel finans sistemine karşı İslami tahvil sistemine alternatif olarak beş yıllığına kabul edilmektedir. Bu araçlar, çeşitli taraflar ve şirketlerce

---

¹ : Menkul kıymetleştirme anlamındadır.

imzalanmış ve şirketlerin bu araçlardan aldığı faiz oranları ile nakit-dolaysız sabit yıllık kar oranlarını başka hisselerle dönüştürebilir ya da devletin mali denetçileri tarafından bu tahvillerin kullanılmasını yasaklayabilir (Salih,2008:6).

2.3. İSLAMİ BONO'NUN ÖZELLİKLERİ

İslami bononun özellikleri aşağıda maddeler halinde verilmiştir (www.syrianfinance.gov ,2014):

- 1- Lehtarın veya hamilinin adına olan her türlü hakkı ve mali sorumluluğu ispat eden bir evraktır.
- 2- Hisse senedini taşıyan kimse hisse senedinin ait olduğu şirketin aslına sahip olmaktadır. Sadece gelirlerine değil bu nedenle bu senetler kişiyi sadece kara ortak değil her türlü sorumluluğa ortak olmaktadır.
- 3- Bütün İslami Bonolar şeri ilkelere göre çıkarılmakta ve tedavüle sokulmaktadır. Bununla birlikte, bunun çıkarılış amacına göre bazı farklılıklar söz konusu olabilir. Örneğin, Şirket Bonolarında İslami şirket kuralları, Kira Bonolarına da İslami kira kuralları geçerlidir.
- 4- İslami Bono finansal bir senet olduğu ve açık bir hisseyi temsil ettiği için, tedavül kabiliyetine sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle İslami Bono'nun tedavülü temsil ettiği varlığın tedavülü hükmündedir.
- 5- Eğer bu Bonolar hizmet veya aynı eşyaya aitse fiyatının ve ücretinin üzerinde taraflar arasında anlaşma olması gerekmektedir. Eğer bu bonolar kar ve selem akdi gibi değerlere karşı geliyorsa bunların tedavülü ancak bozdurulması koşuluyla mümkündür. İslami bononun tedavül kabiliyeti onun en önemli özelliğidir. Çünkü ortaya çıkış amacına hizmet etmesi için tedavül etme kabiliyeti olmazsa olmaz şarttır.
- 6- İslami Bonolarla şirket hukuku geçerlidir. Bu nedenle bu Bonoların sahipleri kendi hisseleri oranında kara ortak oldukları gibi zarara da ortaklırlar.

2.4. BONO İLE KIYMETLİ EVRAK VE HİSSE SENETLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

2.4.1. İslami Bono İle Hisse Senetleri

İslami Bono ile hisse senetlerini karşılaştırdığımızda aşağıdaki hususların ortak olduğu görülmektedir (www.kenanaonline, 2014):

- 1- Her ikisi de şirketin kendisine fayda, hak, hukuk vs. gibi hususlara ortaklığı ifade etmektedir. Yani, her ikisinde de sadece alacağı veya borcu ve ikisini birlikte değil, şirketin tamamını kapsamaktadır.
- 2- Hisse senedi sahibi gibi bono sahibi de kendi payına uygun kar alma hakkına sahiptir.
- 3- Her ikisi de şirketin payını ispat etmektedir. Bu nedenle bonoların devredilmesi bu hissenin ve buna bağlı hak ve sorumlulukların devredilmesini ifade etmektedir.

Aşağıdaki hususlarda ise İslami bonoyla hisse senetleri bir birinden ayrılmaktadır (www.kenanaonline.com ,2014):

- 1- Hisse senetleri sahipleri şirketin genel kurulundaki seçme aracılığıyla şirketin yönetimine katılabilirler. Buna karşılık hisse senetleri sahipleri yönetim kurulunun belirlemesinde ve projelerin yürütülmesinde söz hakları yoktur. Buna mukabil İslami Bono sahiplerinin hiçbir şekilde şirketin yönetimine katılma hakları yoktur. Sadece güvenli ve ehil müdürlerin seçiminde söz hakkına sahiptir.
- 2- Hisse senetleri şirketi süresiz ortaklığı ifade etmektedir. Şirket el değiştirirse de hisse senetlerinin sahiplerinin ortaklığı devam eder. Hisse senetleri sahiplerinin şirketin devredilmesini engelleme hakları yoktur. Buna karşılık İslami Bono belli bir proje için piyasaya sürülür ve bunun için makul bir süre belirlenir.

2.4.2. İslami Bono ve Borç Senetleri

Aşağıdaki hususlarda ise İslami Bono'yla borç senetleri bir birinden ayrılmaktadır (www.syrianfinance.gov., 2014):

- 1- İslami Bono, belli bir projenin gerçekleşmesi için şirkette ortaklığı ifade ederken ve hisse senediyle İslami Bono'ya bağlı haklar şirketin aslına taalluk ederken, borç senetleri ise sadece o şirkette verilen borcu ifade etmektedir.

2- Senet sahibi, şirketin faaliyetlerinden ve finans merkezinden hiçbir şekilde etkilenmez. Çünkü borç senetleri sahibi senet üzerinde yazılı meblağı her türlü hak eder. Buna karşılık İslami Bono şirketin projesinden olumlu veya olumsuz şekilde etkilenir. Her türlü riske katlanır.

Öte yandan, borç senetlerine benzer kar senetleri adı altında şirketin karına ortak olmayı esas alan bir senet türü daha ortaya çıkmıştır. Belli sürelerde bu senetlere dayanarak kâr payı adı altında şirketler temettü dağıtır. Ancak bu şirketler İslami esaslara göre çalışmazlar.

Borç senetleri şirketin aleyhinde bir borcu temsil etmektedir. Bu borçta rehin ve şirketin bütün varlıkları teminat olarak ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık İslami Bono sadece proje dâhilinde varlığa daymaktadır.

2.5. SUKUKLARIN ÖNEMİ

1- Sukuklar, ekonominin kalkınmasına yardımcı olur. Çünkü faizle yapılan projelere katılmak istemeyen sermayecilerin yararına olur. Ayrıca, hükümetlere ve şirketlere meşru mali yatırım imkanı sağlamak, projeleri geliştirmek ve bütçe zararını kaldırmak için fırsat vermektedir. Yatırım belgelerine ve senetlere şeri vekil olur. Genel ekonomi seviyesinde akıcılık işletmesine yardımcı olur. İslami sukuklar vermek ulusaal ve uluslararası İslami borsanın gelişmesine yardımcı olur.

2-Mevcut kaynaklardan yararlanır ve enflasyonun ortaya çıkardığı zararları azaltır.

3-İslami sukuklar fikri dünya borasasına ulaşmakta ve bu durum ne kadar kusursuz ve iyi bir sistem olduğunu göstermektedir.

4-Merkez bankaları finansal politika içerisinde ve İslami'a göre İslami çekler kullanmasına fırsat verir. Bu yüzden akıcılık ve enflasyonu azaltarak İslami mali kurumlara akıcılık işletmesine fırsat verir.

5-Hazine senetleri ve genel borca bağımlı olma yerine devletin altyapı hizmetleri ve kalkınma projelerinde yatırım ihtiyaçlarını karşılar.

6-Mali kurumlar ve şirketlerin kazancının daha iyi olmasına yardımcı olur. Çünkü İslami bono çıkarmak bütçenin dışında bir operasyon sayılır ve işletmesi için büyük bir teklif istemez.

7-Genel ekonomi seviyesinde likitite yönetimine yardımcı olur.

Çekler yararlı bir araç sayılır (Almarzoki, 2013:2):

1-Finansal politika aracı,

2-İslami bankaların kaynağı ve

3-Geçici özelleştirmede sukuk kullanması imkanı sağlar.

2.6. SUKUK ÇIKARMADA AMAÇ

İslami sukuk çıkarmada asıl olan, sukuk ile büyük projeler yapmak ya da onların gelirini paylaşmaktır ve buna göre sukuk çıkarılırsa İslam bankacılığın kalkınmasında çok büyük bir rol oynayacaktır. Böylece, İslami hedeflerine ulaşmakta çok büyük bir katkısı ve karı olacaktır.

Bu karlar şunlardır (www.syrianfinance.gov. , 2014):

1-Büyük projelere para vermek suretiyle gelir elde etmek.

2-Yatırımcılara paralarını yatırmak ve aynı zamanda ihtiyaç duydukları zaman paralarını geri almak isteyenlere iyi bir yol olur. Çünkü bu sukukların satılıp ve satın alındıkları ikinci bir pazarı vardır. Yatırımcı ne zaman paralarına ve paralarının birazına ihtiyaç duyarsa sukuklarını yada sukuklarının birazını satabilir ve eğer proje kazançlı bir proje ise paralarının aslını ve kazancını alabilir.

3-Likitide yönetimine iyi bir üslup verir. Bu yüzden bankalar ve İslami kurumlar onunla likitite yönetimini işletebilir. Eğer fazla akıcılığı varsa sukuklarını satar.

4-Sevetin adil dağıtılmasına iyi bir vesiledir. Çünkü bütün yatırımcılar gerçek kazancından adil bir şekilde kazanabilirler. Böylece bir kaç kişinin elinde olan servet daha geniş bir şekilde dağıtılır ve buda İslami iktisadın en büyük hedeflerinden biridir (www.efpedia.com, 2014).

2.7. İSLAMİ SUKUKUN RİSKLERİ

Normal şartlarda bütün kaynaklar kişi ve yatırım sahiplerinin fonları bazı risklerle karşı karşıyadırlar. Ama İslami sukukta büyük bir oranda dikkate alınacak bir risk yoktur. Çünkü İslami araçlarla fon ve tahviller başka kaynaklara taşınırken bunlar kullanılmayarak sadece köprü görevi görerek yatırımcıya aktarılmaktadır.

Risk analizi nasıl olur; kiralama, devir riskleri nasıldır; hangi araçlarda risk vardır; Risk faktörü hangi araçlar üzerinde etkilidir. Bu konu ile ilgili açıklamalarda bulunan farklı görüşler vardır (www.syrianfinance.gov, 2014).

Riskler çeşitlilik göstermektedir. Risklerden bazıları çok etkili iken, bazıları kaynak kişi ve yatırımcıları fazla etkilememektedir. Yani kaynak ve yatırımcılar bundan çok etkilenmemektedir. Kaynak ve yatırımcıya bağlı olarak da riskler farklılık gösterir. Bunlar aşağıdaki gibi özetlenebilir (www.syrianfinance.gov, 2014):

1. İslami hükümlerin ihlali,
2. Operasyonel riskler,
3. Hukuki riskler

Yasal olarak alacaklıların risklerle karşılaştıkları farklı yollar vardır. Bunlar; işlemin yapılmasının gecikebilme riski, işlem yapabilmek için risk almak ve mevcut olan aynı tahvillerin riskleridir.

İslami Hükümlerinin İhlal Edilmesi: İslami araçlar, İslami kuralların üzerine inşa edilmiştir. Fakat bunlar çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilikler bazı kural ve şartlara bağlı değişmektedir. İslami hükümlerin ihlali durumunda bazı cezalarla karşı karşıya kalınmaktadır. Mesela ihlal karşısında yatırımcının kar oranının %33 değeri üzerinden cezalandırılmaktadır.

Sahtecilik üzerine inşa edilmiş olan sözleşmelerde, kural ihlali olduğu için bu sözleşmelerin iptal olmasında hiç şüphe yoktur. Örneğin, bu kural İslam hukukunda mevcuttur (www.syrianfinance.gov, 2014).

Operasyonel Riskler: İslami tahvillerdeki verim kaynaklarına bağlı olarak riskler taşımaktadır. Bu riskler dikkate alınmalıdır. Örneğin, icradan kiralanan bazı tahvillerin olduğunu bilinmektedir. Bu tahvillerin kiralama bedelleri üzerinden herhangi bir ücret alınmamaktadır. Dolayısıyla icra tabanlı kiralanan tahvillerin kaybetme riskinin daha az olduğu görülmektedir. Çünkü verimli olan bazı tahviller

vardır. Bunlar nakliye için kullanılan uçak, gemi ya da büyük işletmelerdir. Bu tahvillerin kaybetme riski düşüktür (www.syrianfinance.gov, 2014).

Hukuki Riskler: Birçok ülkenin mevzuat ve yönetmeliklerinde İslam hukukuna aykırılık mevcut olabilir. Dolayısıyla bunlar arasında çatışmalar olabilir. Bu durum bazı tahviller için risk demektir. Ayrıca davalarda İslam hukukunun kullanılma durumunda da riskler oluşabilir. Örneğin, geleneksel borçlanma yöntemleri İslam hukukuna uyumlu bu konuda problem yaşanmayacaktır, fakat diğer borçlanma biçimlerinde farklılık olduğu için hukuki riskler ortaya çıkacaktır. Kısacası islami tahviller türlerine göre farklı riskler taşıyabilir (www.syrianfinance.gov, 2014).

Yasal Olarak Alacaklıların Risklerle Karşılaştıkları Farklı Yollar Vardır: Yatırımcıların tahvillerden alacakları hisseler bakımından farklı risklerle karşı karşıyadırlar. Bu riskler (www.syrianfinance.gov, 2014):

İşlemlerin yapılmasının geciktirilme riski: Borçluların borçlarını bir iki ay kadar kısa bir süre geciktirilmesi yatırımcıları hayal kırıklığına uğratabilir ve bu konudaki güvenleri zedelenektir.

İşlemleri yapabilmek için risk alınması: Mali kriz ve iflas durumunda borçlunun borcunu ödemesi zorlaşacaktır. Dolayısıyla alacaklıların yani yatırımcıların zarar görmemesi ve alacağını alabilmesi için bir dizi önlem alınmalıdır. Önlemlerin alınmaması yatırımcıları kaybetme riskini arttıracaktır

Mevcut Olan Tahvillerin Riskleri: Yatırımcıların nakit akışını karşılayabilecek yollar belirlenmelidir. Zarar etmelerini engelleyecek kaynaklar geliştirilmelidir. Çünkü mevcut olan tahvillerin yatırımcıları kaybetme riski bulunmaktadır (www.syrianfinance.gov, 2014).

2.8. İSLAMİ BONO ÇEŞİTLERİ

İslami finans kurulu komisyonu on dörtten fazla İslami Bono çeşidinin bulunduğunu belirtmiştir. En yaygın olan on İslami bono çeşitleri şunlardır:

- 1- Mudarebe Bonosu
- 2- Muşaraka Bonosu
- 3- Murabaha Bonosu
- 4- İstisna Bonosu

- 5- Selem Bonosu
- 6- İcara Bonosu
- 7- Ziraat Bonosu
- 8- Tarımsal Sulama Bonosu
- 9- Vekâletle Yatırım Bonosu
- 10- Ekim Bonosu

Bu bono türleri aşağıda ayrıca incelenmiştir.

2.8.1. Murabaha Bonosu

Murabaha, bir malın maliyetine önceden üzerinde anlaşılmış miktar kadar kâr ilave edilerek yapılan satış işlemi olarak tanımlanmaktadır (Khan, 2003:26).

Bu sukuk türünde sertifika ihraç eden taraf emtia murabahası satıcısı, murabaha alan emtianın alıcısı ve fon da emtianın satın alma maliyetidir. Sertifika sahipleri murabaha emtiasına sahip olurlar ve emtianın tekrar satışında nihai satış fiyatı hakkına sahiptirler. Murabaha temelli sukukun hukuki olarak geçerli olması için sadece birincil piyasada işlem görmesi gerekir. Sukukun ciro edilmesi veya ikincil piyasada işlem görmesine İslam hukuku tarafından izin verilmemiştir. Çünkü sertifikalar, emtia alıcısının sertifika sahiplerine borcunu temsil etmektedir ve borcun vadeli olarak alınıp satılması faizle sonuçlanacağından izin verilmemiştir (Tok, 2009:21). Murabaha sukuku ile toplanan fonlarla malların peşin alınıp, belli kâr oranı eklendikten sonra vadeli olarak satılması ve yatırımcının son satış fiyatı üzerinden alacak hakkına sahip olması esasına dayanmaktadır.

2.8.2. Selem Bonosu

Selem Bonosu, Selem sermayesi toplamak için ihraç edilen kıymetli evraktır. Toplanan bu sermaye ile ihraç olan belgeleri alanlar Selem bazlı satılan malların mülkiyetini kazanmış olurlar. Belgeleri ihraç eden bu malların satıcısıdır. Üyeler ise malların alıcılarıdır. Ödenecek üyelik ücretleri malların satın alma fiyatıdır. Selem belgelerini ihraç edenler mal sahipleri ve bu mal sahipleri Selem bazlı malları ihraç edilen Selem bonusu belgeleri ile satmaya yetkilidirler (Bran, 2009:218).

2.8.3. İstisna Bonosu

İstisna Bonosu, sertifika sahibinin sahip olduğu ürünleri imal için gerekli finansın sağlanması amacıyla ihraç edilen ve eşit değer taşıyan bonolardır. Üyelikten elde edilen finanslar ürünün maliyetiyken, bonoları ihraç edenler üreticiler ve üyeler ise planlanan ürünün alıcılarıdır. Bono alıcıları ürüne sahip olurlar ve bononun satılan bedeline veya paralel üretimle satılan ürünün satış bedeline hak kazanırlar. Üretim Bonosu büyük altyapı projelerin finansmanında kullanılır (Brain,2009:218).

2.8.4. İcra Bonosu

Bu Bono türü sahibine kiradaki bir gayrimenkuldeki eşit ortaklığın sahipliğini veya gayrimenkulün fayda hakkını sunar. Kira bonusu sahiplerine gayrimenkulün mülkiyet hakkını, kirasını almayı ve Bono kiracının haklarını etkilemeyecek şekilde elden çıkarma (mesela alım-satımını yapma) hakkını tanır (Brain,2009:218).

Kira Bonosu sahipleri söz konusu gayrimenkulün bakım maliyetlerini üstlenmektedirler. Kira Bonosu, bir kira kontratı ile bağlanmış tanımlı, mevcut ve bilinen varlıkların mülkiyet hakkını sahiplerine sunar ve kira bedeli bono sahibine ödenir. Kiralar kiracının faydalanma hakkını kullanma dönemi ile ilişkili olmayabilir. Tarafların ortak kararı ile kiralamanın öncesinde, kiralanmış durumda iken veya kiraladıktan sonra yapılabilir. Bu esneklik çeşitli türlerde kontratların geliştirilmesini ve Bononun çeşitli amaçlar için kullanılmasını sağlamaktadır.

2.8.5. Mudarebe Bonosu

Mudarebe; hissesinde eşit değerde pay sahipliğini (mülkiyet) temsil eden, mülkiyetin tam olduğu, kar ve zarar alıcılarının isminin kaydedildiği ve getirinin sahip olunan hisseye göre dağıtıldığı yatırım bonolarıdır. Bu tür Bono alıcıları mal sahibidirler. Mudarebe Bonosu büyük yatırım projelerinde geniş kitlelerin katılımını arttırmak için kullanılmaktadır (Brain,2009:219).

2.8.6. Muşaraka Bonosu

Şirket varlığının mülkiyetini temsil eden yatırım bonolarıdır. Bono ihraç edenlerin yatırım kararlarında referans gösterilen bono alıcılarından oluşan komite oluşturmaları durumunda bonoyu elinde bulunduranlar ve bono ihraç edenler arasındaki ilişkinin organizasyonu hariç, mudarebe bonosundan farkı yoktur. Şirket Bonosu, ortaklık sözleşmesine dayalı mevcut bir işin finansmanını geliştirmek veya yeni bir projeyi tesis etmek için kullanılır. Sertifikayı elinde bulunduranlar hisseleri

oranında projenin veya faaliyetin sahibi olurlar. Bu şirket sertifikaları ciro edilebilir enstrüman olarak işlem görür ve ikincil piyasalarda alınıp satılabilirler (Bram;2009:219).

2.8.7. Vekâletle Yatırım Bonosu

Bu Bonoların kaynağı yatırım için vekalet veren kimsedir. Bu Bonoya sahip olanlar ise yatırım taahhüdünde bulunanlardır.

Bunun üzerindeki yazılı meblağ yatırım için gerekli araçların nominal değerini ifade eder. Uygun yatırım alanı bulunduğu bu bonolar kullanılır ve bunların miktarına uygun kâr payları elde edilir (www.syrianfinance.gov ,2014).

2.8.8. Ziraat Bonosu

Tarımsal faaliyetlerin finansmanında kullanılmak üzere bono üzerinde sermayeyi gösteren bir meblağ yazılır. Bu bononun hamilleri bu faaliyetlerden elde edilecek kâr payı hak ederler. Bu Bononun kaynağı toprağın maliki lehtar ise tarımsal girişimcilerdir.

Tarımsal girişimciler doğrudan veya birileri aracılığıyla faaliyeti gerçekleştirir. Bono üzerindeki meblağ ise bu faaliyetlerin finansmanını karşılamayı taahhüt eder. Bunun tersi de söz konusu olabilir. Bu durumda Bononun kaynağı tarımsal girişimciler lehtarlar ise arazi sahipleri olabilir (www.syrianfinance.gov.,2014).

2.8.9. Tarımsal Sulama Bonosu

Ürün veren ağaçların yetiştirilmesinin finansmanı için sermaye sahibi ile girişimci arasında yapılan bir akittir. Bono hamilleri bunun sonucunda üründen kâr payı hakları elde ederler.

Bono kaynağı içinde ağaç bulunan bahçe sahibi lehtarlar ise tarımsal girişimcilerdir. Bunun tersi de mümkündür. Yani Bono kaynağı girişimci, lehtar ise bahçe sahibi olabilirler. Bunun sonucu olarak Bono hamilleri bahçenin ürününden pay sahibi olurlar (www.syrianfinance.gov., 2014).

2.8.10. Ekim Bonusu

Fidan ekimine has olarak çıkarılan belli değerdeki bonolardır. Bunun sonucu olarak Bono hamilleri ağaçta ve toprakta pay sahibi olurlar.

Burada Bononun kaynağı ağaç ekimine uygun toprak sahibi lehtar ise bu alandaki girişimcidir. Bono bu işin finansmanını karşılamayı taahhüt eden bononun kaynağı bunun tersi olarak fidan ekimini isteyen kişi de olabilir. Bu durumda lehtar ağaç ekimine uygun toprağın sahibidir. Bono hamilleri varılan anlaşmaya uygun hamilleri varılan antlaşmaya uygun olarak toprak ve ağaç olarak belli bir pay üzerinde hakkı elde ederler (www.syrianfinance.gov., 2014).

Tablo 2.1.İslami Bonoların Karşılaştırılması (Syrain Fianance, 2014:13)

Bono Çeşitleri	Bononun Amacı	Bononun Kaynağı	Bono Lehtarı	Bononun Yararı	Bono Hamilinin Mülkiyet Durumu
Kar zarar Bonusu	Belli bir malın satın alınmasının karşılanması	Malın satıcısı	Malın alıcıları	Malın bedelinin üstlenmesi	Kar ve zarar malı
Seleme Bonusu	Seleme konu olan anaparanın temin edilmesi	Seleme konu olan malın satıcısı	Alicılar	Seleme konu olan mal (anapara)	Seleme konu olan mal
Üretim Bonusu	Ürün üretiminin finansmanı	Bir üretici (satıcı)	Söz konusu malın alıcıları	Üretilen malın maliyetinin karşılanması	Üretilen malın kendisi
Kira Bonusu	Kiraya konu olan bir malın satılması	Kiraya konu olan bir malın satıcısı ya da vaat edilmesi	Alicılar	Alım parası	Ortaklık kuraları gereğince ortadaki bütün varlıklar
Şirket Bonusu	Yeni bir projenin hayata geçirilmesi ya da var olanın geliştirilmesi	Projeyi yapan ve idare edenler	Proje ortakları	Proje finansmanı	Projenin kendisi ve var olan ticari faaliyetler
Mudarebe bonusu	Mudarebe esaslarına uygun olarak yapılan faaliyet ve ortaklıklar	Girişimci	Sermaye sahipleri	Girişimin sermayesi	Mudarebeye konu olan her şeyde anlaşmaya göre belirlenen hisseye sahip olmak bunun sonucunda kar ve zarara ortak olmak
Vekâletle Yatırım Bonusu	Yatırım	Yatırım için vekil tayin edenler	Yatırım için vekil tayin edilenler	Yatırıma konu olan paranın üstlenmesi	Bunun sonucunda bono sahipleri belli bir hisseye ortak olmuş olarak varsa kar payı elde eder
Ziraat Bonusu	Tarıma dayalı bir projenin finanse edilmesi	Toprak sahibi	Toprağı işleyenler, girişimciler	Ziraat maliyetinin karşılanması	Elde edilecek tarım ürünlerine varılan anlaşmaya göre hisse oranında pay sahibi olma
Tarımsal Sulama Bonusu	Ürün verecek ağaçların belli anlaşmalar dahilinde sulanması	Torak sahibi	Girişimciler	Ağaçlara bakım maliyeti	Bunun sonucu olarak varılan anlaşmaya göre ağaçların ürünlerinden pay sahibi olma

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMİ BANKACILIK VE İSLAMİ BONO (SUKUK)

3.1. İSLAMİ BANKACILIK KAVRAMI

İslami bankacılık sistemi, İslam hukukunun üzerine inşa edilmiştir. Herhangi bir İslam ekonomisini takip edenler, vakıflar (İslami bankacılığın prensiplerine bağlı), kendilerine katılanlara prensip olarak kar ve zararı önerirler, faiz ödemezler (www.investopedia.com, 2014).

İslami Bankacılık; eylemleri ve faaliyetleri ile İslamın ilkelerine (çelişkiye düşmeyecek şekilde) bağlıdır. İslam bankacılığı bu konseptte gelişmiş ve İslama uygun olarak hareket etmektedir (www.encyclopedia.com, 2014).

İslami bankacılık; İslam ekonomisine ve hukuna dayanmaktadır. İslam hukukuna göre yasak sayılan faizlerden fayda sağlayan, faizi kullanan şirketleri bünyesinden men etmeyi prensip etmektedir (www.investorswords.com, 2014).

İslami bankacılık sistemi; adil katılımı sağlamak, sermaye ve mevduat sahiplerini çalışmalarına müdahale edecek unsurlardan uzak tutmak için bir bankacılık ilkesi geliştirmiştir.

İslami bankacılık sistemi, tutarlı İslami bankacılık faaliyetlerinin bir sonucudur. İslami bankacılık İslam dini ilkelerine uygun, tutarlı (çelişmeyen) ve tüm uygulamalarında İslami ahlak değerlerine uyan bir sistemdir. İslam, faizi ve faizli ödemeleri (rab'a) ret eder (www.islamic-banking.com, 2014).

3.2. İSLAMİ BANKALARIN ORTAYA ÇIKMASI

İslami Bankaların ortaya çıkmasından sonra her geçen gün bu bankaların önemi artmaktadır. Bunun nedeni devletin ilerleme potansiyelidir. Finansal işlemlerin artması devletin genel finansal gelirlerini güçlendirir. Devlet genel banka sisteminin bozulmaması için sistem içindeki bu tür bankaları ve finansal kurumları kontrol eder.

Bu finans sistemi Müslüman ülkelerde farklılık göstermektedir. Bankaların kurulmasının temel amacı mevduat üzerinden finansal fayda sağlamaktır.

İslami bankalar ise, İslam hukukuna uygun olarak mevduattan fayda sağlamanın günah sayılması nedeniyle bu şekilde çalışmazlar. İslami bankalar İslama göre günah olan işlemleri bankacılık işlemlerinden çıkartmışlardır.

İslami bankalar, bankacılık ve yatırım hizmetleri yoluyla İslami ekonomiyi geliştirir. İslami topluluk içinde verilen hizmetlerin bir biçimi olup, amaçlarına uygun olarak hizmet verir ve islami ekonominin kalkınmasına yardımcı olur.

İslam dünyasında, özellikle günümüzde İslami banka hizmetleri gereklidir. Bu nedenle insani bir hayat yaşamak, Müslümanların taleplerini karşılamak için bankalar müşterilerine bu tür hizmet vermeye çalışmaktalar ve ekonomik ilişkilerini ve finansal işlemlerini İslam hukukuna uygun olarak hayata geçirmeye başlamışlardır.

Bu bankalar, İslama uygun hizmet almak isteyenler için geleneksel İslama uygun hizmetleri vermeye başladılar.

Böylece İslami topluluklarda finansal banka kurumlarına olan ilginin artması, bu bankaların topluluk ihtiyaçlarını yerine getirdiğini göstermektedir. Bu amaç doğrultusunda İslami bankalar son üçyüz yılda bütün dünyada gelişmeye başladı.

İslami bankacılık deneyimi artık nasıl çalışılacağını ortaya çıkarmıştır. Tecrübeler gerçek İslami bankacılığın oluşturma zamanının geldiğini göstermektedir. Artık ayrıntılar bilinmektedir. Bankacılık uygulama yöntemleri, daha önce nasıl bir uygulamaların olduğu bilinmektedir. Edinmiş olduğumuz tecrübeler uygulanma aşamasında nasıl hareket edileceği konusunda bize çok fayda sağlamıştır. Bu tecrübe ve deneyimlerimiz islami bankanın nasıl çalışması ve hatalarını nasıl düzeltileceğine bir vesile olmuştur. Ayrıca İslami bankalar hizmetlerini garanti etmektedir (www.albayan.ae, 2014).

3.3. İSLAMİ BANKALARIN HİZMETLERİ VE FONKSİYONLARI

İslami bankalar geleneksel bankaların yaptığı bazı işler ve işlemleri yapmaktadır. Bunlar başlıca; banka hizmetleri, yatırım ve maliye hizmetleri ve toplumsal hizmetlerdir.

Banka hizmetleri, bankacılık çalışmalarının temelidir. İslama göre faiz günah olduğu için, İslami bankalar yaptıkları işlemlerden her hangi bir faiz veya komisyon almazlar.

İslami bankaların en önemli hizmetleri aşağıda verilmiştir.

Banka Hizmetleri (Mevduatları Kabul Edilmesi) (Aliyet, 2008:19):

- Kredi mevduatları (yatırımsız): Mevduatı korumak, günlük ve ticaret anlaşmalar için (yatırım için değildir) sahibinden bankaya para yatırılması.
- Yatırım mevduatları: Yatırımcıların bankaya yatırmış olduğu paradır. İslami bankalar İslam hukukuna uygun bir şekilde bu parayı yatırıma dönüştürüp, paranın sahibi ile banka arasında sözleşme ile bu yatırımın kar ve zararına yarı yarıya ortak ediyor.
- Yatırım mevduatları talebe göre veya kısa, orta ve uzun süreli yatırım şeklinde olabilir. Bu paralar her türlü para kazanabilecek işlerde çalıştırılabilir veya belli bir iş için yatırılmış olabilir. Paraların karı ise paraların çalıştırma türüne göre değişir.

Finans Kurumları ve İslami Bankaların Uyguladığı en Önemli Finansal İşlemler (Aliyet, 2008:20):

- Spekülasyon: Banka para verir ve müşteri yatırım yapar. Banka ile sözleşmeye göre kazanılan kar taraflar arasında dağıtılır, zarar olması halinde zararı banka karşılar. Spekülasyon ile ve kredi faizi arasındaki fark dikkate alınarak, faiz kredi miktarına ve zamanına göre kar oranı belirlenir. Spekülasyon, işe başlamadan önce taraflar arasındaki anlaşmaya göre kazancın belirlenen orana bölünmesi olup, zarar yatırılan sermayesidir. Bu arada müşteri sermayesini kaybeder.
- Satın alma kararını verenin murabahası: Buna montajlı murabaha da denir. Kurumun (bankanın) kişiye, artış (murabahanın karı) oranını belirttikten sonra,

değerine veya maliyetine belli bir mal artışı vermesidir. Normal murabahadan ayırt etmesi için buna banka murabahası da denir.

Bu murabaha beş elemandan oluşur:

1- Malın türünü ve özelliklerini belirtilen müşteri tarafından bankaya verilen satın almak talebi,

2- Banka malı temellük ettikten sonra, bu malı satma söz vermesi,

3- Daha önceden fiyatına ve kazancına sözleşme,

4- Banka tarafından malı peşin satın almak,

5- Banka tarafından satın almaya emir edene malı satmak,

Kira satışı: Kira sözleşmesinin süresi bitince veya anında malın sahibinden kiracıya mülkiyet vermesidir. Türleri aşağıdaki gibidir (Aliyet, 2008:20):

1- Sembolik, hakiki, çarşı fiyatla satış sözü veya kalan süre ödeme bedelinin hızlandırması,

2- Hediye (hibe) sözü,

3- Taksitlerin ödemesi şartıyla hediye (hibe) sözü.

Yatırım:

İslam hukukuna uygun olması halinde İslami bankalar mevduatlarını değişik şekillerde değerlendirirler. Bunların en önemlileri değerli kağıt, mal, gümüş ve altın almak ve satmaktır (Aliyet, 2008:21).

Farklı Banka Hizmetleri Vermek:

Faizli bankaların verdiği geleneksel banka hizmetlerini bazı İslami bankaları da vermektedir. Örneğin; banka havaleleri, çeklerin alması, bölgesel kredilerin açılması, garantilerin verilmesi ve kiralık kasa hizmetleri vb. gibi (Aliyet, 2008:24).

Toplumsal, kültürel ve Eğitimsel Hizmetleri Vermesi:

İslami bankaların toplumsal, kültürel ve eğitimsel hizmetleri aşağıdaki gibidir:

1- *Müşterilere kolaylıklar sağlamak:* Müşteriler ödeme güçlüğü çekmesi halinde ödeyemedikleri meblağlar için dava açmamak, borcun ödenmesi için yeni bir

çözümüne kadar sabretmek ve haklarını baki tutmak. Allah buyuruyor ki: “*Borçlu dardaysa ona rahatlayıncaya kadar ek mühlet verin*”.

2- *Kredi desteği*: Faizsiz olarak muhtaçlara hayatlarını idame ettirmeleri için onlara kredi vermek. Ayrıca bunlar evlilik, tedavi, borcunu ödeyememe, felakete uğrama, vefat vb. olabilir. Faizli bankalara ve sermaye birikimi için kredi desteği verilmez.

3- *Zekât fonu*: Zekât toplumsal hayatımızda yoksulluğu ortadan kaldıran ve yoksulluk riskini azaltan bir araç olduğundan dolayı, İslami bankalar şubelerinde zekât fonu oluşturmuşlardır. Bankanın hesap ve idaresinden ayrıldıkları ve bankada uygulanan İslami hukuk kuralları tarafından kontrol edilirler.

4- *Eğitim ve kültürel hizmetler*: Kolejlerin kurulması ve bilimsel dergilerin yayınlanması için verilen hizmetler (Aliyet, 2008:23).

3.4. İSLAMİ BANKACILIĞIN UYGULAMALARI

3.4.1. Dünya’da İslami Bankacılık

Bugün, dünya çapında 75’in üzerinde ülkede 430’dan fazla İslami bankacılık, finansal kurumlar ve yaklaşık 191 adet geleneksel ve İslami bakış açılı banka mevcuttur. İslami bankacılık halen Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Güney Doğu Asya’da yoğunlaşmıştır. Bunların uzantıları orta Sahra Altı Afrika, Orta Asya ve Batı Avrupa’da İslami bankacılı uygulamaları bulunmaktadır. İslami bankaların %70’den fazlası Orta Doğu’da, %14’ü Güney Doğu Asya ve %15’i Sahra Altı Afrika’da yer almaktadır (Yanmaz,201: 58).

İslami bankaların sahip oldukları varlıklar veya İslami bankacılık bakış açılı geleneksel bankalar aracılığı ile “*The Bunker*” tarafından Haziran 2010’da yapılan yapılan araştırmaya göre, 500 İslami Finansal Kurumun bilanço varlığı 2008 yılında 639 milyar dolara, 2009 yılında %28,6 artarak 822 milyar dolara yükselmiştir.

The Lim Hng Kiang, Singapur Ticaret ve Sanayi Bakanı “*İslami finans küresel finasta gittikçe daha büyük rol alarak konumunu yükseltti*” demiştir. Özellikle 2008 küresel kriz sonrası İslami bankalar özel bankalardan daha kuvvetli hale gelmiştir. İslami bankalar finansal krizden fazla zarar görmemiştir. Çünkü bu bankalar reel ekonomiye uyum göstermişler ve balon yaratmamışlardır (Yanmaz,201: 58). Tablo 3.1’de ilk 10’a giren İslami finans kurumları verilmiştir.

Tablo 3.1. İslami Finansal Kurumların Varlıkları ve Karları-2007, (Yanmaz, 2011:7)

Derece	Kurum	Ülke	Varlık	Kar
1	Bank Melli	Iran	48.5	542.1
2	Al Rajhi Bank	Suudi Arabistan	44	801.1
3	Kuwait Finance House	Kuveyt	38.2	633.1
4	Bank Saderat	Iran	32.6	288
5	Bank Mellat	Iran	32.5	162.2
6	Bank Tejarat	Iran	26.3	0
7	Bank Sepah	Iran	24.1	28.8
8	Dubai Islamic Bank	Birleşik Arap Emirlikleri	23.1	471
9	Bank Keshavarzi	Iran	16.3	0
10	HSBC Amanah	UK	15.2	0

3.4.2. Türkiye'deki İslami Bankacılık

İslami bankacılık sisteminin Türkiye'de oluşması için 1980 yılında bazı özel şirketlerin girişimleri olmuştur. 2001 yılında Türkiye'de bir mali kriz yaşandı. Bu mali krizle beraber Türkiye'de sanayi için bir dönüm noktası oldu. Bu kriz sonrası İslami bankacılık kurumaları Türkiye'nin gündemine girmiştir. Mali krize rağmen, bu kurumlar görülmemiş bir büyüme kaydetmişlerdir. Türk Şirketler ortaklığı araştırmasına göre, İslami bankacılık kurumlarının yıllık büyüme oranı %40 olarak gerçekleşmiştir. Hatta bu oran daha sonra %40'tan %53'e kadar yükselmiştir (www.classic.aawsat.com, 2008).

1 Kasım 2005 yılında 5411 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun yürürlüğe girmesi ve "özel cari hesaplar" adı altında faizsiz hesapların açılmaya başlanması ile, İslami hukuk kurallarına uyumlu bankacılık anlayışı uygulanmaya başlanmıştır. Katılım bankaları, yatırım sözleşmesi adı altında mevduatları kabul etmektedir. Çünkü Türk Bankacılık kanunu geleneksel bankaların İslami bankacılık uygulamasını kullanmasına izin vermemektedir. Bu kanuna rağmen Türkiye'de faaliyet gösteren dört katılım banka bulunmaktadır. Bunlar "*Kuveyt Türk, Bank Asya, Albaraka Türk, Finans Türk*" bankalarıdır. Hatta bunlardan birinin % 60'lık kısmı Suudi Arabistanlı bir bankaya aittir. Bu bankanın (Albaraka Türk) yıllık kar oranı 1,8 milyar dolar olmuştur.

Mart 2008 yılında Türk Bankalar Birliği tarafından yayımlanan bir rapora göre, bu bankaların mal varlığı 19.477 milyar lira olarak belirlenmiştir. Türk bankalarının kar oranı %3,4 olmasına rağmen, toplam mal varlığı 14.889 milyar lira olarak gerçekleşmiştir. Katılım bankalarının da gelecek dönemlerde sadece %10'luk kısmının bile 25 milyar dolara ulaşacağı beklenilmektedir. Tablo 3.2'de Türkiye'de faaliyet gösteren dört İslami bankanın kuruluş yılları, toplam varlıkları, şube sayıları ve toplam çalışan personeli verilmiştir.

Tablo 3.2. Türkiye'de Önde Gelen İslami Bankalar (www.classic.aawsat.com, 2008)

Adı	Kuruluş Yılı	Toplam Varlık(TL)	Şube Sayısı	Toplam Çalışan
Albaraka	1985	7.672.131.000	109	2175
KuveyTurk	1989	8.644.183.000	141	2850
Bankasya	1996	13.240.529.000	175	4275
Türkiye Finans	2005	9.953.301.000	182	3403
TOPLAM	-	39.510.144.000	607	12703

Türkiye'nin coğrafi konumu bakımından nitelikli bir yerde olması, Asya ile Avrupa arasında köprü görevi yapması ve tarihi bakımdan önemli bir geçmişi bulunması nedeniyle, İslami bankacılık sektöründe doğu ile batı arasında iletkenlik görevini üstlenmektedir. Türkiye'nin bu konuda daha aktif bir rol alması için tarihi geçmişi ve coğrafi konumu yeterli olmamaktadır. Türk hükümetinin İslami bankacılık faaliyetleri için bankacılık kanunlarında düzenlemeler yapması ve yatırımcılar için esnek uygulamalara yer vermesi gerekmektedir. Bunun yanında, Türk pazarına girmek isteyen birden çok İslami yatırımcı ve finansman var olmasına rağmen, bunlar bu yatırımlarını Türk pazarına aktaramamaktadırlar. Bunun sebebi de katılım için yüksek maliyetli olmasından kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi, geleneksel bankacılık sisteminin daha yaygın olması İslami bankacılık sisteminin daha sönük kalmasına ve etkin faaliyet gösterememesine sebep olmuştur. Birçok katılım bankası Türk pazarına girmek ve geleneksel bankaların seviyesine ulaşmak için çok çaba sarf etmektedir. İstanbul'un dünyadaki Londra, Dubai, Kuala gibi dünya finans merkezi olabilmesi için yasalarda bir düzenleme yapılması gerekmektedir (www.classic.aawsat.com, 2008).

3.4.3.BAE Bankacılık Sektörünün Kökeni ve Gelişimi

Birleşik Arap Emirlikleri'nin Ortadoğu'da Britanya Bankası'nı ve İran'da İran İmparator (Imperial Bank Of Iran) Bankasını açması ile beraber resmi İslami bankacılık sistemi başlamıştır. İlk şubesini 1942'de Dubai'de, sonra diğer şubesini 1946'da Kuveyt'te ve Bahreyn'de açmıştır. 1946'da şube sayısını arttırmıştır. Yabancı bankalar, yaptıkları ödemelere göre üçüncü şubelerini açmışlardır. Bu bankalar "*Eastern & Chartered Bank*"lardır. 1962'de şubeler birleşmiş ve "*Standart Chartaret Bankası*" oluşturulmuştur. Buna ek olarak "*Ottoman Bank*" ve son olarak bunlarla birleşen "*Grindlays Bank*" olmuştur (www.albayan.ae, 2014).

Bankalardaki büyük gelişmeler ve ticaret hacmindeki büyümler, petrol gelişmelerindeki patlamalar ve Rönesans devrimleri bu bankaları merkeze alarak odak noktası haline getirmiştir.

1963 yılında Kuveyt Devlet Bankası'nın ortaklığı ile "*Dubai Devlet Bankası*" kurulmuştur. İlk Ulusal bankalarının açılmasından yaklaşık on yıl sonra 1967'de petrol faaliyetlerindeki gelişmelerle beraber yeni bankalar ve şubeler kurulmuştur. Bunlardan biri de "*Umman Ulusal Bankası*"dır.

İlk "*Ebudabi Ulusal Bankası*" 1968'te ve "*Dubai Ticaret Bankası*" 1969'da açılmıştır. 1973 ise ulusal ve özel bankalar açılmaya başlamıştır. Altısı devlet bankası olmak üzere toplam 20 bankaya ulaşmıştır (www.albayan.ae, 2014).

On dört farklı banka Ebudabi ve Dubai gibi şehirlerde banka açmaya başlamıştır. İnşaatların artması ile banka sayısı da artmıştır. 25 yabancı banka 22 devlet bankası olmak üzere toplam 47 banka faaliyet göstermektedir.

2005 yılının ilk yarısında yaklaşık 486 şube açılmıştır. Hatta bu oran 30 Eylül 2005 yılında Emerites Enstitüsü tarafından yapılan araştırmada istatistiksel olarak kanıtlanmıştır.

Yerli ve yabancı bankalar arasında en üst banka Ebudabi Bankası olmuştur. Çünkü bünyesinde 60 şube barındırmıştır. Özel Ticaret Banka şubesi 39, Dubai Devlet Bankasının ise 36 şubesi bulunmaktadır.

Ebudabi Ticaret Bankası malvarlığı ile yerli ve yabancı bankalar arasında en üst düzeyde bulunmaktadır. Yaklaşık malvarlığı 4 milyar dirhemdir. Bu varlık dört milyar paya ayrılmıştır. Bir payın değeri bir dirhemdir. 26.11.2005 tarihinde Büyük

Dubai Devlet Banka'sında 22.065 işadamı yatırım yapmıştır. Bu iş adamları bu 4 milyar dirhem paranın paydaşlarıdır. Bu banka işadamları ile en büyük banka olduğu kanıtlanmıştır. Hatta bu dönemde bunu değiştirecek bir kaide yoktur. Buna göre, Dubai Devlet Bankası, Ebudabi Devlet Bankası, Ebudabi Ticaret Bankası ve El-İmarat Bankası işadamı çokluğu bakımından en büyük bankalar olduğu kabul görmektedir.

Dış Etkinlikleri:

İmarat Bankası işini geliştirmiş ve şubelerini arttırmıştır. 22 banka arasından sadece beş banka dış ülkelerde şube açmıştır. Bu bankaların 35 şube ve ofisi bulunmaktadır. Bunlar (www.albayan.ae, 2014):

- Dubai Devlet Bankasının Londra Şubesi ve Tahran Ofisi bulunmaktadır.
- Uluslar arası İmarat Bankasının üç şubesi bulunmaktadır. Riyad'ta, Londrada, Mombay'da şube ve Tahran'da ofisi bulunmaktadır.
- El Maşrik Bankasının 12 Şubesi bulunmaktadır. Bunlar; Maname, Davha, Kahire, İskenderiye, Mombay, Hindistan, Bengladeş, Çin, Keraçi, Lahor, Britanya ve ABD'dedir.
- Ebudabi Devlet Bankasının 16 şubesi bulunmaktadır. Bunlar; Bahreyn, Umman, Mısır, Sudan, Fransa, ABD'dir.
- Ebudabi Ticaret Bankasının 2 şubesi bulunmaktadır. Biri Mombay diğeri Hindistan'dadır.

Birleşik Arap Emirliklerinin Dışarda bir çok bankası mevcut ve bu bankalar borsalarda etkin olarak faaliyet göstermektedirler

3.4.4. Malezya'da İslami Bankacılık

Malezya'da İslami bankacılık sistemi bankacılık kanunun uygulanmaya başlamasından sonra oluşmaya başlamıştır. İlk İslami bankası Nisanın ayının ilk haftasında 1983 yılında kurulmuştur. Malezya Berhad İslam Bankası Haziran 1983 yılında kurulmuştur. Bu banka Malezya İslam bankalarının merkezi konumundadır.

Mevcut İslami bankacılık sistemini, faizsiz bankacılık sistemini yaymak için Mart 1993'ten itibaren yeterli alt yapı oluşturulmaya ve şubeler açılmaya başlanmıştır. Ayrıca ikinci İslami bankası da Malezya'da açılmıştır. Bu banka da Ekim ayın ilk haftasında 1999 yılında kurulmuştur. Adı Malezya İslam Bankası'dır. 2004 yılında

İslami bankacılığının Ortadoğu’da yayılması için yeni lisanslar verilmiştir (Chong ve Liu,2008:130-135).

2004 Yılı sonu itibari ile Malezya’da 29 İslam bankası açılmıştır. Bu bankalar, İslami bankacılığının yelpazesi olmuştur.

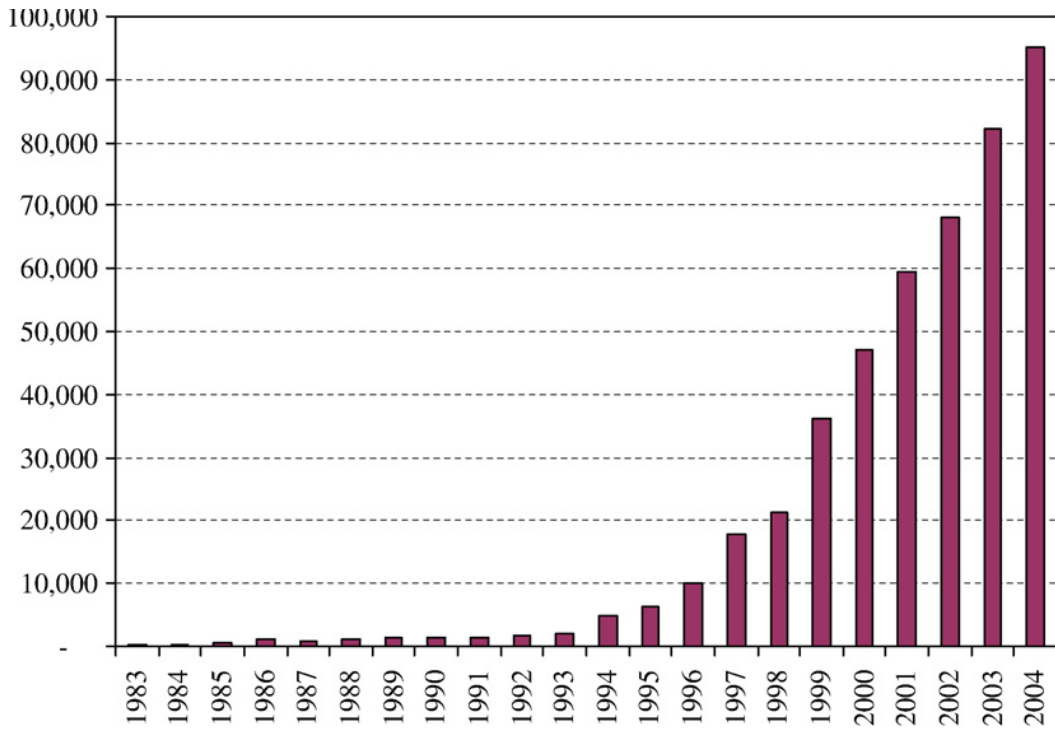
Bugün İslami bankacılığının merkezinin Malezya’da olduğuna inanılmaktadır. Aynı zamanda Malezya’da İslami Bankacılığının yanı sıra geleneksel bankacılık sistemi de mevcuttur.

Malezya’da İslami bankacılığı, faizsiz bankacılığının yanında menkul kıymetler borsası, İslami sigortacılık, İslami pazar hizmetleri de sunulmaktadır.

İslami bankalar Aralık 1994’te kendi aralarında İslami finansal varlıklarla ortak bir anlaşma yapılmıştır. 11 yatırım bankası arasında da kar ortaklığı anlaşmasına imza atılmıştır. 1983 yılında devlet sorunları ve pazarı (GII)’nın tanıtımı yapılmıştır. Bunların İslami hazine tahvil ve bonoları ile eşdeğer olduğu kanısına varılmıştır. İlk İslam sigortası ya da dayanışma işleri 1985 yılında gereksinimlere cevap vermek için İslami hukuk kurallarına uygun olarak kurulmuştur.

Malezya’da ikili bankacılık sistemi de hakimdir. Bu sistemde İslami bankacılık sistemi ile mevcut bankacılık sistemi beraber işlem yapmaktadır. Örneğin, 1983 yılında mevzuatlar geleneksel bankacılık sisteminde olduğu gibi İslami bankacılık sisteminde de benzer hükümler içermektedir. İslami bankacılık mevzuatında da finansal ihtiyaçlar (sermaye ve yedekler), mülkiyet, kontrol, yönetim, ticaret kısıtlamaları ve bankaların denetimi maddeleri yer almaktadır.

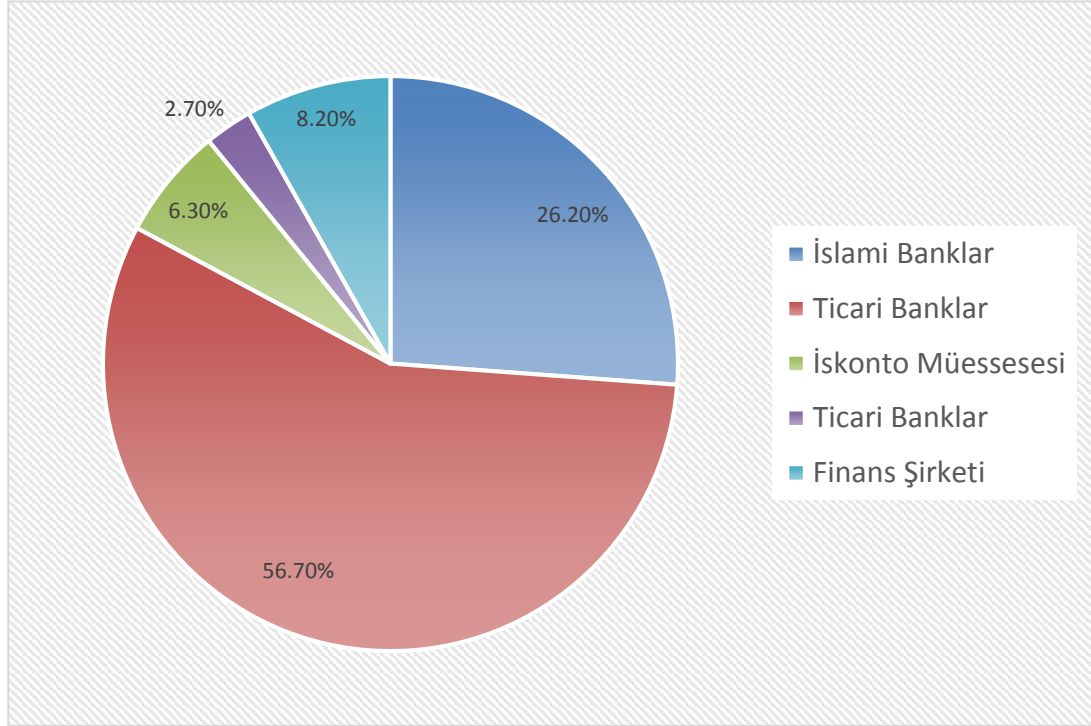
Uluslararası düzeyde, geleneksel bankacılık sistemini geliştirmek, yönlendirmek ve ona rehberlik etmek için “Basel Bankacılık Denetim Komitesi” oluşturulmuştur (Chong ve Liu, 2008:130-135).

Şekil 3.1. Malezya İslami bankacılık kapsamındaki toplam varlıklar (Chong ve Liu,2008:13).

İslami bankalar, geleneksel bankaların aksine İslam hükümlerine uyarak üyelerine danışmanlık, tavsiye plan ve projeler sunmaktadır. Üyelerini teşvik etmektedir. Aynı zamanda Malezya'da İslami bankacılık İslamiyet'e uygun olarak yayılırken, 1983 yılında bankacılık kanunu çıkarılmıştır. Bundan sonra da vakıflar kurulmaya başlamıştır.

Şekil 3.1'de İslami bankacılık yönetimi altında bankacılık sistemi en yüksek büyüme seviyesine ulaşmıştır. 1983 yılında Malezya 0,4 milyar riyal gibi küçük bir taban ile başlangıç yapmıştır. Bütün İslami bankaların varlıkları 80'li ile 90'lı yıllarda %31 ile %44 arasında büyümüştür. 2004 yılında yıllık büyüme oranı % 19' a kadar ulaşmıştır. Fakat bu oran yeterli görülmemiştir.

Şekil 3.2. İslami Bankacılık Valğının Piyasa Ortakları (Chong ve Liu, 2008:133).

Şekil 3.2'de görüldüğü gibi, bazı finansal kurumlara 2004 yılının sonlarına doğru bazı paylar verilmiştir. İslam bankaları hisselerin çok az bir yüzdeliğine sahiptir. Bunun yanında diğer ticari bankalar hisselerin büyük bir bölümüne sahiptir. Yaklaşık hisselerin %56,7'si bu ticari bankalarıdır. İslami bankacılığın pazar payı %26,2'dir. İslami bankacılık sistemi %73,8 gibi bir büyüme kaydetmeye başladıktan sonra İslami bankacılık sistemini kullanan şirketlere kendi sistemini ücretsiz kullanma fırsatını sağlamıştır. İslami bankacılık sistemini uygulayan bankalar yılda %11,1 büyüme kaydederken, faiz sistemini kullanan diğer bütün bankaların Aralık 2002 yılı ile Aralık 2004 arasındaki değer yaklaşık %20,6 olmuştur. İslami bankacılık sistemi uygulayan bankalar daha düzenli büyümüş ve daha hızlı büyüme kaydetmiştir.

İslami bankacılık sektörünün Malezya'da 2004 yılında yaklaşık 57,9 milyar dolara ulaşmıştır. İslami bankacılık sektörü Geleneksel bankacılık sektörüne göre %14 oranında büyüme kaydetmiştir. 2004 yılında İslami bankacılık fonu %11 oranında bir taban oluşturmuştur. Kar paylaşımı ve ortaklık projesi kadar finans ve medya toplam İslam finansının yüzde 0,5'i kadardır. Malezya İslami bankacılık sistemi uygulamalarında geleneksel banka kredilerinden uygulama bakımından farklılık görülmektedir. İslami bankacılıktaki fon kar ve zarar bakımından finansman kaybı oluşur. İslam bankacılık sistemi tefecilik sistemini yasaklamasına rağmen, bu kardan

fayda sağlanmamasına rağmen ve İslam hukukunun izin verdiği ölçüde işlem yapmasına rağmen büyük ölçüde kar elde edilmektedir (Chong ve Liu,2008:134). .

Bununla birlikte yatırım mevduatı ve spekülasyon kavramı altında faaliyetin iki tipi vardır. Teorik olarak bakıldığında geleneksel bankalardaki kayıp riski daha fazladır. Bunun en önemli sebebi İslami bankalarda hisselerdeki mal varlığı garanti altına alınmaktadır. İkinci neden ise, sözleşmeler çerçevesinde katılım bankalarının yatırımları hissedarlara verilen yönetim ve denetim haklarıdır. İslami bankacılık anlayışına göre mevduat hesapları özgür bırakılmalıdır. Ancak uygulamada sözleşmelere uyulma şartı koşulmuştur. Yani özgürlük sözleşme çerçevesinde olmakta ve kar amacı gütmeyen İslami bankacılı hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmet gerçekten ücretsiz mi, mevduat hesapları gerçekten faizlerden bağımsız mı? Bu soruları cevaplamak için geleneksel bankacılık sistemindeki mevduat hesapları ile İslami bankacılık isteminin mevduat hesaplarını incelenmiştir (Chong ve Liu,2008:130-135).

3.5. TÜRKİYE’DE İSLAMİ BONO UYGULAMALARI

3.5.1.Türkiye’de Sukuk Başvurusu

Türkiye’de İslami bankacılık çok tartışılmaktadır. Türkiye’de İslami Bankacılık 1984 yılında özel bir finansal yasa ile tanıtılmıştır. İlk önce AlbarakaTurk 1984 yılında “Özel Finans Kurumu” olarak kurulmuştur. Halen 4 adet İslami Finans Kuruluşu vardır ve bunlar Bank Asya, Türkiye Finans, Kuveytturk ve Albaraka’dır. 2001 krizi sonrasında Türkiye kendi bankacılık sistemini ve “Özal Finans Kurumlarını” yeniden organize etmiş, değişiklik yapmış, şimdi İslami finans bankacılığı ‘Katılım Bankaları’ olarak anılmaktadır. Yukarıda açıklandığı üzere Katılım Bankaları toplam bankacılık sektörünün %6’sını elinde tutmaktadır.

Türkiye Sukuk yasasını çok geç onaylamıştır. Türkiye Sermaye Piyasaları Kurulu (SPK) Sukuk Tebliğini 1 Nisan 2010 tarihinde yayınlanmıştır. Tebliğ sukuk sigortası ve sukuk pazarının Türkiye’de kurulmasını emretmiş fakat duyuru öncesi Türkiye’de hiç sukuk pazarı olmadığı için sadece temel kurallarını açıklamıştır.

Sukuk tebliğinin hedefleri; önce hükümetin kolayca borçlanmasını sağlamaktır. Çünkü yatırımcılara gerçek ekonomik değerler sunulmaktadır. Bu nedenle, yatırımcılar daha fazla güven duyacaktır. Ayrıca, olarak elinde parası olan fakat faiz piyasasına dahil olmak istemeyen (petrol nedeniyle pek çok para kazanmış olan) yatırımcılar İslami hassasiyeti nedeniyle böyle davranan körfez sermayesi

ülkelerine de cazip koşullar oluşacaktır. Türk finansal pazarı beklendiği gibi derinlik kazanmamıştır.

Yabancı sermayenin Türkiye’den dışarı çıkması sonucu 2001 krizi derinleşmiştir. Temel yönetim kuralı şöyle der: “*Bütün yumurtalarını aynı sepete koyma*”. Türkiye bu kuralı uygulamadı ve tek taraflı yabancı sermaye yüzünden sorun yaşadı. Çünkü Türkiye’deki laik kesim körfez sermayesi hakkında endişe duymaktadır. Ne zaman bir İslami iş adamı Türkiye’ye gelse medya hemen rejim değişikliği ve İran gibi olma eğilimi veya körfez ülkeleri gibi olma hakkında haber yapmaktadır ve bu nedenle sukuk korkulan bir finansal alet olmuştur.

İlk defa sukuk sigortası Kuveyt Türk (Kuveyt Finance House Financial Group’un Türkiye şubesi) katılım bankası tarafından Aralık 2010 yılında 100 milyon Amerikan Doları olarak düzenlenmiştir. Bu tip sukuk bir kira (icar)sukuk’udur. İcar sukuk’u dünyada en yaygın sukuk tipidir (Yanmaz, 2011,126).

Kuveyt Türk kendi binalarına da sukuk yapmıştır. Sukuk karları yaklaşık %14’tür ve bunun anlamı vade sonu olan 3 yıl sonunda, 10 milyon Amerikan Doları’ndan fazla gelir demektir. 3 yılın sonunda Kuveyt Türk kendi binalarını geri satın alacak ve sukuk sahiplerine nominal değerlerini ödeyecektir. Türkiye’de başka sukuk sigortası yoktur. Standard Charter Bank’ın Türkiye şubesi Standard Unlu Stock 1 milyar Amerikan Doları miktarında sukuk çıkarmayı planladıklarını fakat henüz çıkarmadıklarını beyan etmiştir.

Türk hükümeti sukuk düzenlememiştir.1984 yılında Turgut Özal hükümeti Otobanlar ve köprüler üzerinden ‘Kar Paylı Senet’ düzenlemiştir. Fakat sukuk ile kar paylı senetler arasında farklar vardır. Kar paylı senetlerde kira veya satma işlemi yoktur. Bu nedenle, İslami olarak her hangi bir gerçek ekonomik işlemde faiz elde etmek doğru değildir.

Türkiye sukuk tabanını genişletmelidir. Bir tek sukuk sigortası yeterli değildir. Katılım bankaları fazla gelişemedi ama sukuk piyasasında %6 payı elinde bulundurmaktadır. Sukuk tahvil piyasasında %6’dan fazla pay almalıdır çünkü sukuk tahvillere göre bazı fiyat ve kullanım avantajlarına sahiptir. Sukuk piyasası ve İslami bankacılık piyasası Türkiye’de katılım bankacılığı sektörünün büyümesi sonucunda birbirini besleyecektir (Yanmaz, 2011,128).

3.5.2. Birleşik Arap Emirliklerinde İslami Sukuk Deneyimi

Milli tahvil modeli: Dünya çeşitli finans yöntemleri ve yolları keşfetmiştir. Bu yollar gerektiğinde fonlara katkılar sağlamıştır. Bu da bir tahvilin bütün dünya finansında yayılmasını sağladı ve Dünyada tanındı. Böylece, Birleşik Arap Emirlikleri finansal ürünleri yayıldı.

Ulusal Sukuk Tanımı: Sukuk, Arapça “Sak” kökünden gelmektedir. Sak, kelime anlamı olarak sertifika veya vesika anlamlarını içinde barındırmaktadır. Sukuk ise “Sak” kelimesinin çoğulu olduğundan, sertifikalar anlamına gelir. Arapça’da bono ve tahviller için “Senet” kelimesi kullanılırken; İslami tahvil olan saklar için ise, “Sukuk” kelimesi kullanılmaktadır. Bu çerçevede “finansal sertifika” anlamına gelen ve çok çeşitli çalışmalarda tahvilin İslami muadili olarak tanımlanarak “İslam tahvili” adını alan sukuk, faizsiz olması özelliği ile İslami esaslara uygun bir menkul kıymet olarak kabul edilmektedir (Almarzoki, 2013:2).

Sukukun Günümüzdeki Tanımı: Günümüzde sukukun sabit bir tanımı yoktur. Ama şöyle bir tanım yapabilir. En basit şekliyle sukuk bir varlığa sahip olmayı veya ondan yararlanma hakkını göstermektedir. Sukukta yer alan hak-iddia sadece nakit akışı hakkı değil aynı zamanda mülkiyet hakkıdır. Bu, sukuku geleneksel tahvillerden farklılaştırmaktadır. Geleneksel tahviller faiz taşıyan menkul kıymetlerden oluşurken, sukuklar temel olarak varlık sepetinde mülkiyet hakkından oluşan menkul kıymettir. Sukuk, yatırımcısına faiz yerine finanse edildiği varlıktan elde edilen gelir (kardan pay) verdiği için geleneksel tahvillerle karşılaştırılarak değerlendirilmektedir. Tahvil, borca dayalı sertifika; sukuk ise varlığa dayalı sertifika olarak nitelendirilebilir.

Milli sukuk, Birleşik Arap Emirlikleri'nde biriktirmeye dayalı bir sistemi benimsemektedir. Bu sistemi özel bir şirket oluşturmuştur. Bu şirket Mart 2006’da kurulmuştur. Başlangıçtaki sermayesi 150 milyon dirhemdir. Dubai bu şirketin %50’sine sahiptir. Bu pay %16,6 ile Dubai Holding, İmar Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı ve Dubai Bankası şirketlerine aittir.

İslam Hukukuna Göre: Milli sukuk üzerinde bir heyet tarafından İslama uygun bir takım kurallar belirlenmiş ve bu kuralları uygulamak için denetimler başlamıştır (Almarzoki, 2013:4).

Milli Sukukun Önceki Tanımları: Milli sukuk, yeni bir tanım değildir. Eskiden beri bir tanımı vardır bu da açık arttırma usulüdür. 29 Mayıs 2007 de ulusal

tahviller ilgili Birleşik Arap Emirlikleri'nde bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda alınan kararlara göre (www.wikipedia.org, 2014):

1. Milli tahvil şirketi özel bir tahvil şirkettir.
2. Mili tahvil yatırımcıları, serbet piyasa sistemi ile çalışırlar.
3. Bir fizibilite çalışmasına göre bir dizi karar alınmıştır. Bu kararlarda beklenen kar oranları tespit edilmiştir.
4. Para sektöründe karın %80'i mal sahibine %20 ise yatırımcıya verilmektedir. Yatırımcının malvarlığı, sermayesi de %3 artacaktır.
5. Yatırımcılara aşağıda belirtildiği gibi sözler verilmiştir:
  - a. Elde edilen karın %60'lık oranı için kalkınma projeleri yapılacaktır.
  - b. Geriye kalan karın %40'lık bölümünde ise kalkınma planları ve fon hizmetlerinin giderlerini karşılamak için harcanacaktır.
  - c. Kalkınma projelerindeki %60'lık dilim üzerinden yatırımlar yapılacaktır.
6. Ödüller sabit bir şirkete verilmeyecek kura usulü ile dağıtılacaktır.
7. Tahvillerin yenilenmesi şartlarda olduğu gibi %25 oranında her beş yılda bir yapılacaktır.
8. Beş yıllık dönemin sonunda taraflar isterlerse tahvillerin %25'ini satabilirler.
9. tahvillerin geliştirilmesi ve yayılması için fuarlarda yer alırlar. Yatırımcılarını da haberdar etmek için fuar tarihlerini yatırımcılarına verirler Bunlar aşağıdaki durumlarda oluşmaktadır:

Milli Sukukun Avantajları (www.wikipedia.com, 2014):

1. Öncelikle İslami hukuk alanında mutabakata varmış olan şirketleri bir araya getirmektedir.
2. Birleşik Arap Emirlikleri gibi büyük bir yatırımcıyla çalışma şansını kazandırmanın yanında edinilen karı peşin olarak öder.
3. Yapılan araştırmalara göre Birleşik Arap Emirlikleri Tahvil sistemi uluslar arası piyasada en kazançlı ve en güvenilir tahvillerden oluşmaktadır.
4. Uluslar arası kar ortaklığı yatırımcılığında ortalamanın üstünde değer kaydetmiştir. 2006 yılında ortalamanın %6.06 üzerinde iken 2008 yılında bu oran %7,07 olmuştur.

Finansal Başarılar (Almarzoki,2013:3):

Birleşik Arap Emirlikleri kar yatırım ortaklığında uluslar arası alanda yaptığı karla dünyanın en büyük kar ortaklığı ünvanını almaya hak kazanmıştır. Bu kar 2008 yılında %7,07 olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla yatırımcılar daha fazla kar etme şansını bulmuştur.

Sonraki dönemlerde 2008 yılında elde edilen kardan yaklaşık %17,25 oranında artış olduğu gözlenmiştir. Yani giderek artan bir kar payı olduğu belirtilmektedir.

Şirketlere yıllık 5 milyon dirhem ödül dağıtılmıştır. 1milyon dirhem büyük ödül olarak belirlenerek bir şirkete verilirken diğer ödüller paylaşılmıştır.

2008 yılında 152 milyar dirhemlik satışla satış oranları %0.4 artış kaydetmiştir.

3.5.3. Malezya’da Sukuk

Malaysia Global Sukuk Labuan Malezya’da özel bir amaçla Sukuk sigorta işlemlerine katılım amacıyla tek başına bir araç olarak kurulmuştur. 3 Temmuz, 2002 tarihinde, Malezya hükümeti teminat sertifikaları olarak 600 Milyon Amerikan Doları değerinde ve vadesi 2007 olan sertifikaları çıkarmıştır. Her bir teminat sertifikası arazi parselleri olan teminat varlıklarının bölünmemiş lehdarının mülkiyetini temsil eder. Süreç sigortadan başlanarak dört inşaat alanında Sanayi Bakanlığı tarafından işletilen kamuya ait binalar vardır. Bunlar; Seleyang Hastanesi, Sağlık Bakanlığı tarafından işletilen Tengku Ampuan Rahimah Hastanesi, Jalan Duta içinde Hükümetin başkanlık konutu, Jalan Duta Hükümet Ofisi Kompleksi (Maliye Bakanlığı, Uluslar arası Sanayiye Ticaret ve Ülke içi Gelirler kurul ofisi dahildir).

Bir sukuk aracısı hükümetten arazi parsellerini almak üzere oluşturulur (bu İslami ve geleneksel yatırımcılar tarafından fonlanır) ve daha sonra Sukuk tutarlarının yarı yıl dağıtımlarına karşılık gelen ödemeleri yapılmak üzere hükümete geri kiralanır. Gerçekten, bu kapsamlı ayarlama Ijarah Sukuk sigortalarının ayarlamalarıdır. Malezya çerçevesinin reçetesi altında “master Ijarah” (ana kira) anlaşması LIBOR+0.95 referans ile Sukuk sahiplerine yarıyıllık kiralama ödemelerinin dağıtımı için hükümete yetki vermektedir.

2007 yılında anlaşmanın sona ermesinden sonra hükümet nominal değer üzerinden varlıkları geri satın alınmıştır. Kiraların geliri Malezya hükümetinin güvencesi altındadır ve teminat sertifikaları bu nedenle Malezya bağımsız borç enstrümanlarının dalgalanmasına eşittir. Bu sertifikalar “Baa2” olarak Moody

Yatırım Hizmetleri tarafından ve “BBB” olarak Standard & Poor’s Derecelendirme hizmetleri tarafından derecelendirilmiştir. Bu sigortanın genel müdürü HSBC’dir ve yardımcı yönetime ise ABC Islamic Bank, Abu Dhabi Islamic Bank, Bank Islam, Dubai Islamic Bank, Islamic Development Bank, May Bank International ve Standard Chartered Bank dahildir. Başvurular Lüksemburg Hisse Senedi Borsası ve Labuan Finance listelenen sertifikalara yapılabilir (Yanmaz, 2011:111).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BORSA İSTANBUL(BİST) VE DUBAİ UYGULANMASI FARKLILIKLA VE BENZERLİKLE

4.1.FİNANSAL PİYASALAR

4.1.1.Küresel Borsanın Ortaya Çıkması

Dünyada ülkelerin yaşadığı tarihsel, ekonomik ve endüstriyel gelişmeler, sermaye piyasalarının gelişimini etkilemiştir. Özellikle kapitalizm ile birlikte şirketlerin gelişmesi için devletler bu şirketlerin hisse senetlerine bir çok katkıda bulunmuştur. Önceleri bunlarla uğraşan büyük devletler (İngiltere, Fransa ve Amerika gibi) vardı. Daha sonra bu hisse senetlerini özel şirketler almaya başlamıştır. Borsa ortaya çıkmaya başladığı ilk yıllarda çok durağan bir yapıya sahipti.

Kuzey İtalya'da Romen Milletvekilleri mevduat, fon ve para hesapları ile ilgili bir takım yasa ve kanun teklifinde bulunmuş ve bunları çıkarmışlardır. Sonra İtalya Cumhuriyetindeki Konj, Floransa ve Venedik'te uluslar arası ekonomik düzey orta seviyelerde seyretmekteydi. Ticaret hacminin artması ve döviz piyasasının ortaya çıkması ile İtalya'da bir çok döviz işi yapan şirket ortaya çıkmıştır. 17. yüzyılda Belçika'nın Bruges şehrinde Bazı ailelerin nakit ihtiyacını karşılamak için takas sistemi ortaya çıkmaya başlamıştır. Daha sonra para alışverişini incelemek için bir sistem kurulmuş buna ek olarak sigortalama sistemi devreye girmiştir. Bu sistemin başındaki başkan sadece para alış ve satış işlemlerini kontrol etmekte idi. Sonra Arap borsalarında alış ve satış dışında takas üsülü de yer almaya başlamıştır (www.traidnt.net, 2013).

4.1.2.Borsaya Yönelim

Borsa; ticaret olarak sanayi ürünleri, tarım ve gayri menkul ürünlerden faydalanarak insanlar arasında bir dizi sözleşme yapılması usulü ile çalışan bir sistemdir.

Borsa kavramı piyasa kavramında farklı bir anlama gelmektedir. Bu fark üç şekilde karşımıza çıkmaktadır (Elşeyh,2012:516):

1. Piyasada ürünlerin fiyatları çok hareketlilik gösterir. Fakat borsada durum bundan farklıdır. Borsada ürünler ve fiyatlar hakkında yeterli açıklamalar mevcuttur.
2. Piyasada işler bir bütün halinde oluşur. Ama borsada işlemler arz, talep ve piyasanın iklimine göre farklılık gösterebilir ve değişebilir.
3. Piyasalarda fiyatlar sabittir. Borsa fiyatlarını piyasadaki hareketlilikten çok fazla etkilenmeyecek şekilde sabitlemiştir. Stok durumu ve hisse senetleri fiyatları sabittir.

4.1.3.Borsanın Kurulmasının Amacı

Borsanın oluşmasının en önemli amaçları aşağıdaki gibidir (www.efpedia.com, 2014):

1. Kamu ve özel şirketlerin hisselerini halka açabilmek,
2. Borsa sayesinde mevcut olan şirketleri kalkındırmak,
3. Şirketlere kamu tasarrufu yolu ile kaynak sağlamak,
4. Uzun vadeli mevduat yatırımlarının oluşmasını sağlamak,
5. Yatırım, kar zarar ve nakit hareketlerini (likide sermaye hareketlerini) daha şeffaf bir şekilde görebilmek ve takip edebilmek.

4.1.4.Borsanın Önemi

En önemli görevi devlet ekonomilerinin kur sistemlerine kredi sağlamasıdır. Sosyal, mali ve idari her kurumun özelleştirme sisteminin şeffaflaşması için aracı olmaktadır. Devletlerin özelleşmedeki genel durumları yansıtır. Özel şirketlerin ve yabancı yatırımcıların hisselerindeki gelişmeleri gösterir. Hangi devletin yabancı sermayeyi ve yabancı yatırımcıyı bünyesine çekmek için ne kadar fedakarlık gösterdiğini gözler önüne serer (www.us2allah.ahlamontada.net, 2014).

4.1.5.Borsanın Ana İşlevleri

Borsa fiyat dalgalanmalarında, spekülatif hareketlerde, fiyat tahminlerine dayalı üç çeşit fiyat belirlemiştir (Elşeyh, 2012:513):

1. **Mevcut olan ürünlerin borsası:** Ürün alımında ücretin bir kısmı ödenir, geriye kalan ücret ise malın teslimatında tamamlanır.

2. **Menkul Kıymetler Borsası:** Satılan hisse senetleri satıldıkları tarihteki menkul kıymetler borsasındaki değerini, nerde sattığını, Hangi tarihte satıldığını ve kim tarafından satıldığını bizlere sunmaktadır.
3. **Sözleşmişlerin borsası:** Bu borsa ile çalışanlarda sabit belirlenmiş bir fiyat ve nihaytlendirilmiş bir durum söz konusu değildir, sözleşmeye göre sözleşilen tarihteki fiyat o tarihteki borsadaki değer geçerlidir

4.1.6. Borsanın İşlemleri

1. Acil İşlemler,
2. Vadeli İşlemler.

Acil işlemler, hisse almak için paralarını yatırım olarak kullanmak isteyenler bu işlemleri kullanırlar. Bu işlemlerden kar talep edebilirler.

Vadeli İşlemler: Bu işlemler üçe ayrılmaktadır. Bunlar (Elşeyh, 2012:514):

1. *Basit Polis işlemleri:* Yapılan anlaşmada daha önce kararlaştırılan maddelere uymayan ya da bu maddeleri ihlal edene ceza müeyyidesi uygulanmaktadır.
2. *Polis Aracı İşlemleri:* Bir alıcı veya satıcı arasında sözleşmeye uymama ve feshetme durumu söz konusu olduğunda ödenecek tazminat karşılığında ödemeyi yapacak olan tarafa daha esnek ödeme şekli tanıyan işlemlerdir.
3. *Çarpan İşlemler:* Sözleşilen fiyatın dışında satış yapıldığı takdirde satıştan zarar görenin talep ettiği şekilde tazminatını almayı sağlayan ve sözleşmeyi ihlal edenin de talep edilen tazminatı vermeye mecbur bırakan bir işlemdir. Bu işlemde tazminat iki misline çıkmaktadır.

4.1.7. Önemli Küresel Hisse Senetleri (Borsalar)

Dünyanın en büyük borsa ve hisse senetlerinin hangileri olduğu ve bunların etkileri aşağıda verilmiştir (www.traidnt.net, 2013):

New York Borsası (Wall Street): Adını bulunduğu sokağın isminden alan Wall Street Borsası Amerika Birleşik Devletleri borsasının yaklaşık %50'sini kapsar. Daw Jones Borsası ise Amerika Birleşik Devletlerinin Temsili niteliğinde iken; DJIA Borsası ise Özel Şirketlerin temsilcisi konumundadır. 1929 Yılındaki krizden sonra teknolojik gelişmeleri ile tanınan NASDAQ şirketi borsada bir üne kavuşmuştur.

Tokyo Menkul Kıymetler Borsası: Adını içinde bulunduğu sokaktan alan borsa, 1990 yılı istatistiklerine göre en gelişmiş borsa olduğunu görülmektedir. Küresel hacmi bakımından Japon borsasının en büyüğü ve Japon ham üretiminin %30'unu karşılamaktadır.

Honkong Borsası, Londra Borsası, Paris Borsası ve Frankfurt Borsası diğer küresel borsalardır.

Kahire Borsası: Eski Filistin borsasının bir parçasıdır. Arap Borsalarının en aktif olanıdır. Kahire Borsası, kendi borsası dahil, Arap ülkelerinin en büyük ve en etkin borsasıdır.

4.2. İSLAMİ BONOLARI TÜRKİYE' DE GELİŞİMİ

Türkiye'de İslami tahvillere büyük bir talep olmuştur. Son zamanlarda artan ihtiyaçlarla beraber özel şirketlerin ve hazine işlemleri yaklaşık 7 milyar doları bulmuştur. Taksim meydanı olaylarına rağmen Türk pazarına duyulan talep her geçen gün artmıştır.

İslami bankacılığı kullanan bazı bankalar Türkiye' de kiracı konumunda işlem yapabilmektedirler. İslami bankacılık Türkiye'de şu anda %6 seviyesindedir. Önümüzdeki son on yılda bu seviyenin %15'e çıkması beklenmektedir. Bu seviyenin artması Türk bankacılık sistemine olumlu katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

İlk olarak 2010 yılında Kuveyt Türk Katılım bankası İslami bankacılık sistemi ile faaliyet göstermiştir. Daha sonra 2012 yılında ihtiyaçların artmasıyla bu alanda başka bankaların da açılma talebi olmuştur. Eylül 2012'de bu talepler karşısında hazine girişimde bulunmuş ve İslami fonlar bu dönemde en karlı yatırım araçları olarak işlem görmüştür. Bu başarıdan sonra Türk Finans Bankası vekâlet yoluyla yaklaşık 95 bankanın işlem yamasını sağlamıştır. Bu bankaların başında HCSB, Citi Group, Nour İslamic Bank gibi bankalar gelmektedir. Vekalet yolu ile yapılan işlem miktarının 500 milyon doları aştığı belirtilmektedir.

Geçen yıl Lüksemburg'da kurulan küresel fonların yönetimi adlı programa İstanbul'dan da katılımcılar oldu. Ünlü ENZ Global sermayesi İstanbul'da yatırım yapmayı planladığını belirtmiştir. Hatta ENZ Globalin yönetim kurulu başkanı Giorgio Maded, önümüzdeki dönemde Türkiye'de bir milyar dolarlık bir yatırımı planladıklarını söylemiştir.

Türkiye imkan bakımından Malezya'dan çok ileri bir seviyededir. Fakat yasal çerçeve bakımından İslami bankacılık sistemine pek uygun değildir. Dolayısıyla İslami bankacılık alanında Malezya'dan biraz geride kalmıştır. Öte yandan, Uluslar arası kredi derecelendirme kuruluşu olan Standart&Pours, Türkiye'deki İslami tahvillerin 2010 yılı ile 2014 yılı arasında yaklaşık 100 milyar dolara kadar ulaştığını belirtmiştir (www.alaraby.co.uk ,2014).

4.3. DUBAİ'DE SUKUK (FON)

Bir yıldan az bir sürede Dubai de fonlar, 9 ile 21 milyar dolar arasında işlem görmektedir. Dubai Merkezi Direktörü Abdullah Alavar, 2013 yılı ortalarında İslami fonların 9 milyar dolardan 21 milyar dolara kadar yükseldiğini belirtmiştir.

28 Ekim 2009 ve 3 Kasım 2014 tarihlerinde Dubai Hükümeti Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan verilere göre, 7,1 milyar dirhem değerinde fonlara sahip olduğunu duyurdu. Aynı zamanda 2,5 milyar dirhem dağıttıklarını belirtti. Bu oran 125 milyar dolara tekabül etmektedir. Aynı zamanda Maliye Bakanlığı ödemedi sorumlu daire hak sahiplerine düşen pay oranı kadar ödemeleri yaptığını açıklamıştır.

Dubai Maliye Bakanı genel müdürü Abdurrahman Al Saleh'in ifadelerine göre, Dubai hükümeti ödemelerini verdiği taahhütler doğrultusunda ve verdiği yükümlülüğe göre yapmaktadır. 7,1 milyar dirhem değerinde ödemelerini gerçekleştiren Dubai, ekonomik yönden çok iyi bir performans göstermiştir. Dubai'nin bu olumlu performansı bir sonraki aşamada güven oluşturmuştur. Dubai'nin yükümlülüklerini zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirmesi, bir sonraki aşamalar için olumlu katkılar sağlamıştır. Birleşik Arap Emirlikleri IMF Heyet Başkanı bir röportajında, Dubai'nin 71 milyar dolara ulaşan başarısını teyit eden açıklamalarda bulunmuştur. Açıklamada; *"Dubai yükümlüklerini yeri getirmekle olumlu bir izlenim yarattı ve biz bu durumdan memnun kaldık."* denilmektedir.

Yukarıdaki açıklamalara göre şu sonuçlara varılabilir (www.thenewkhalij.com, 2014):

Dubai ve Türk pazarında, İslami bankacılık için yeterli alt yapı olmamasına rağmen, İslami bankacılık sistemi hızlı bir büyüme kaydetmektedir. Unutmamak gerekir ki, İslami bankacılık sisteminin gelişmesi kaçınılmaz olmuştur. Çünkü Müslüman iş adamlarının ihtiyaçlarını karşılayacak bankacılık sistemine ihtiyaç

vardır. Birçok küresel banka Müslüman iş adamlarının ihtiyaçlarına cevap vermek için de İslami tahvilleri (sukuk) kullanmaya başladığı görülmektedir.

4.4.İSTANBUL, DUBAİ BORSALARINDAKİ EN ÖNEMLİ FİNANSAL GÖSTERGELER ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Burada Borsa İstanbul'un ve Dubai Borsasının yıllık finansal verileri incelenerek bir karşılaştırma yapılmıştır.

Borsa İstanbul ve Dubai Borsası ile ilgili 2005-2013 dönemini kapsayan finansal sayısal veriler ilgili borsaların yıllık raporlarından elde edilmiştir. Araştırmacı tarafından yıllık raporlardan elde edilen veriler kullanılarak tablolar ve şekiller oluşturulmuştur. Bu raporlar, tezin kaynakça kısmında verimiştir.

4.4.1.İstanbul Borsası

6362 sayılı Sermaye Piyasaları Kanunu 30 Aralık 2012 tarihli resmi gazetede yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmiştir. Kanununun 138. maddesine uygun olarak Borsa İstanbul hisse senetleri borsası olarak hizmet sunmak amacı ile kurulmuştur.

Borsa İstanbul, Türkiye'de faaliyet göstermekte olan bütün borsaları tek bir çatı altında toplamıştır. Ortaklığın kanun maddeleri Sermaye Piyasaları Kurulu tarafından hazırlanmış ve ilgili Bakanlığın onayını takiben çalışma ve kuruluş izni alındıktan sonra 3 Nisan 2013 tarihinde tescil edilmiştir.

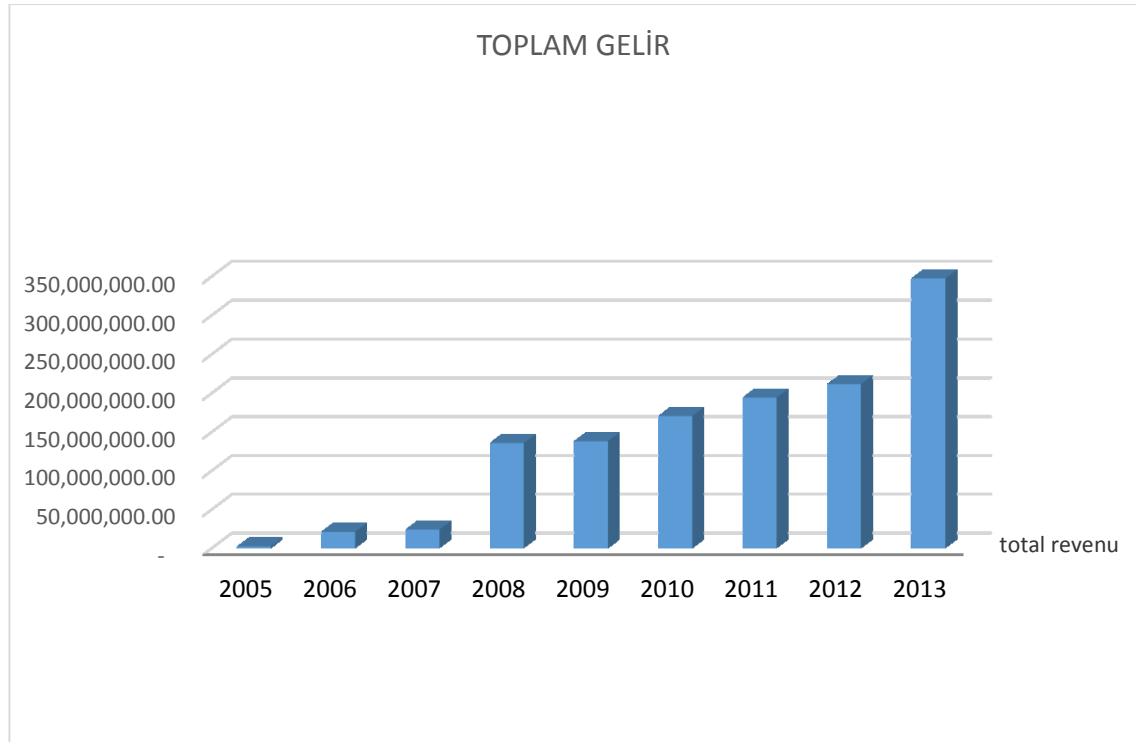
Borsa İstanbul'un esas amacı ve faaliyet konusu şu şekilde tanımlanmaktadır (www.borsaistanbul.com, 2014): Kuruluş kanununun maddeleri ve ilgili mevzuata uygun olarak Türkiye Sermaye Piyasaları Kurulu'nun onayladığı kayıtlı sermaye piyasaları enstrümanları, yabancı döviz cinsleri, değerli metaller, madenler ve diğer sözleşmeler, varlıkları belgelerin işlemlerinin serbest ticaret koşullarına göre akıcı ve güvenli, şeffaf, etkili, rekabetçi, adil ve istikrarlı bir ortamda yapılmasını sağlamak; yeni pazarlar, alt pazarlar, platformlar, sistemler ve diğer organize Pazar yerlerini eşleştirme amacı ile ve yukarıda bahsi geçen varlıkların alım ve satım emirlerini karşılaştırma fırsatı yaratmak ve ortaya çıkan fiyatları ilan etmek ve kesinleştirmek; yukarıda bahsi geçenleri veya diğer borsa veya pazarları yönetmek ve/veya işletmek; ve Ortaklığın listesinde bulunan diğer faaliyetleri yerine getirmektir.

4.4.1.1. Borsa İstanbul'da Toplam Gelirler

Borsa İstanbul'un 2005 yılında toplam geliri 2.277.304 TL iken, bu gelir yıllar itibari ile sürekli artış göstermiştir. 2005-2013 döneminde yaklaşık 6,5 kat artış göstererek 347.463.000 TL olmuştur (Tablo 4.1., Şekil 4.1).

Tablo 4.1. Borsa İstanbul'un Yıllar İtibari İle Toplam Geliri

Yıl	Toplam Gelirler (TL)
2005	2.277.304.00
2006	21.113.995.00
2007	24.131.821.00
2008	135.767.969.00
2009	138.147.147.00
2010	170.702.014.00
2011	194.332.893.00
2012	211.620.853.00
2013	347.463.000.00

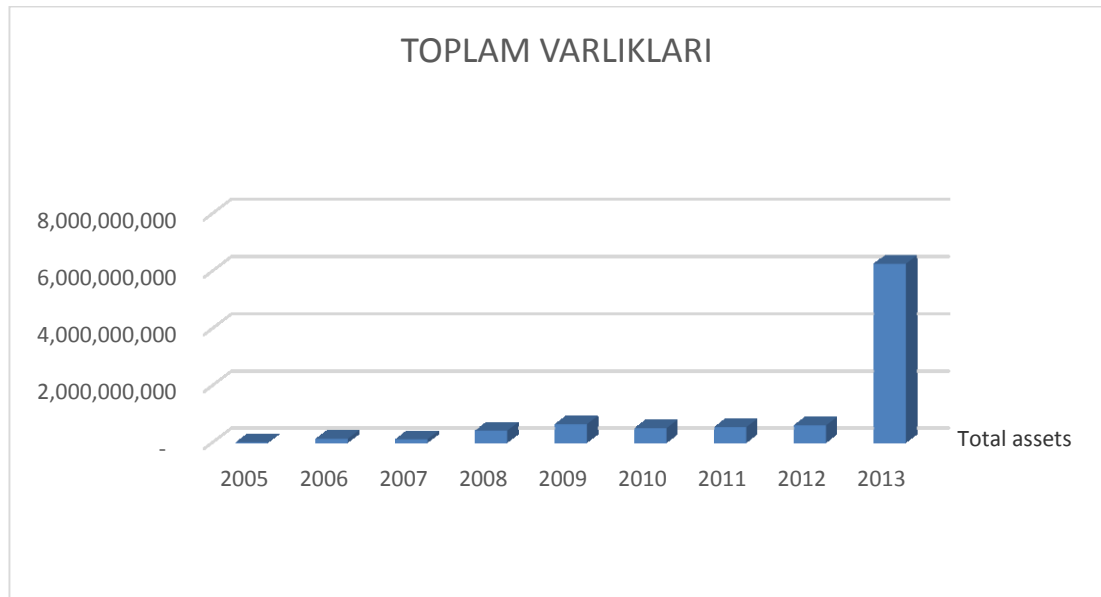
Şekil 4.1. Borsa İstanbul'un Yıllar İtibari İle Toplam Geliri

4.4.1.2. Borsa İstanbul'un Varlıklar Toplamı

Borsa İstanbul'un 2005 yılında toplam varlıkları 10.675.415 TL iken, bu gelir yıllar itibari ile sürekli artış göstermiştir. 2005-2013 döneminde yaklaşık 17 kat artış göstererek 6,255,667,000 TL olmuştur (Tablo 4.2., Şekil 4.2).

Tablo 4.2. Borsa İstanbul'un Yıllar İtibari İle Varlıklar Toplamı

Yıl	Varlıklar Toplamı (TL)
2005	10.675.415
2006	133.447.549
2007	117.383.017
2008	421.851.189
2009	645.200.406
2010	507.409.840
2011	543.033.865
2012	605.371.951
2013	6.255.667.000

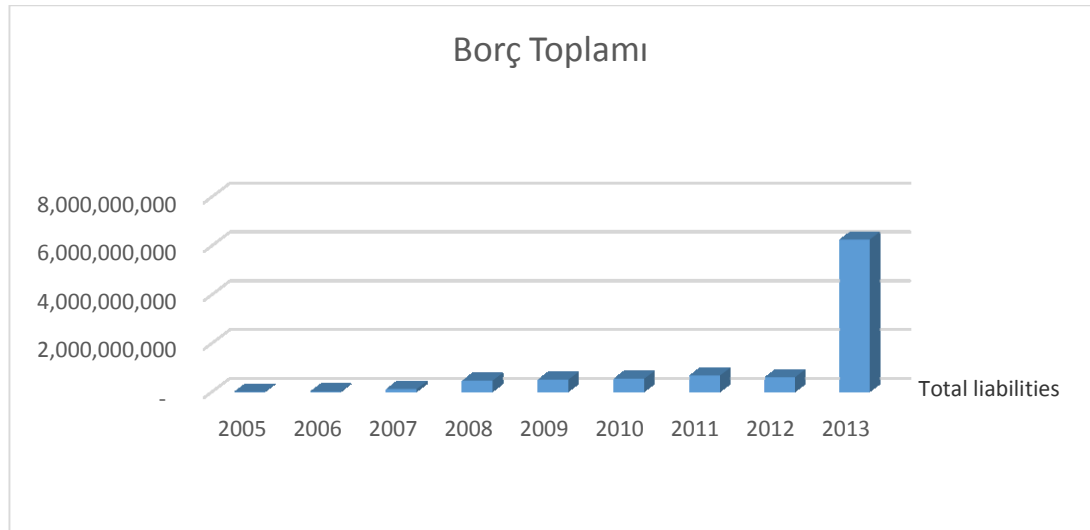
Şekil 4.2. Borsa İstanbul'un Yıllar İtibari İle Varlıklar Toplamı

4.4.1.3. Borsa İstanbul'un Borç Toplamı

Borsa İstanbul'un 2005 yılında toplam borçları 10.675.415 TL iken, bu gelir yıllar itibari ile sürekli artış göstermiştir. 2005-2013 döneminde yaklaşık 17 kat artış göstererek 6,255,667,000 TL olmuştur (Tablo 4.3., Şekil 4.3). Görüldüğü gibi, Borsa İstanbulun varlıklar toplamı ile borçlar toplamı yıllar itibari ile benzer bir durum sergilemektedir.

Tablo 4.3. Borsa İstanbul'un Yıllar İtibari İle Borç Toplamı

Yıl	Borç Toplamı
2005	10.675.415
2006	18.332.222
2007	117.383.017
2008	465.200.406
2009	507.409.840
2010	543.033.865
2011	676.612.491
2012	605.371.951
2013	6.255.667.000

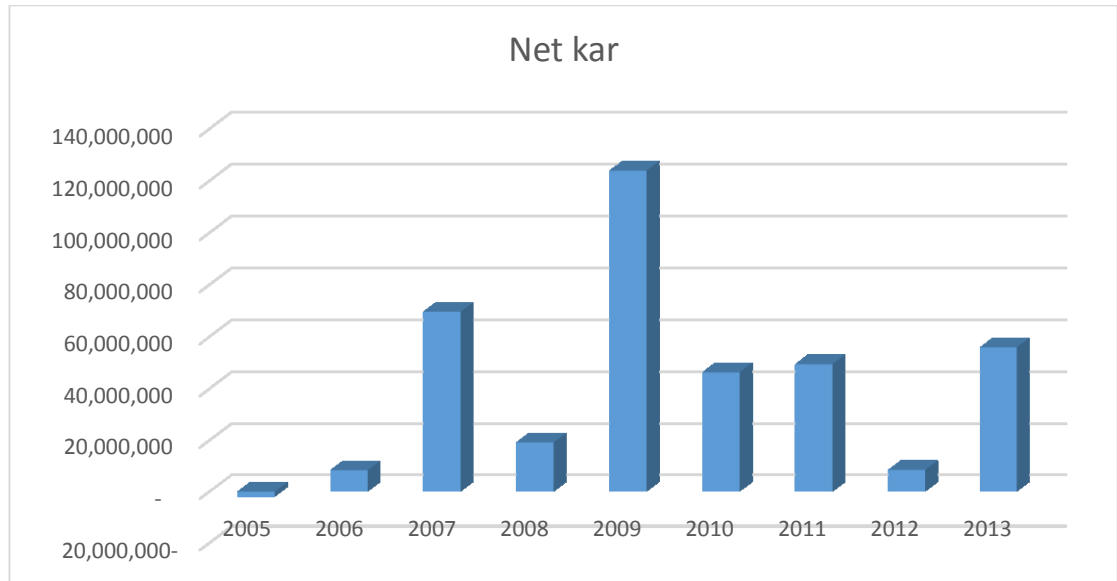
Şekil 4.3. Borsa İstanbul'un Yıllar İtibari İle Borç Toplamı

4.4.1.4. Borsa İstanbul'un Net Kar

Borsa İstanbul'un 2005 yılında 1.978.112 TL zarar göstermiş iken, daha sonraki yıllarda kara geçmiştir. 2006-2013 döneminde dalgalı bir kar artışı sözkonusudur. 2013 yılında net karı 55.894.000 TL olmuştur. Borsa İstanbul incelenen dönemde en yüksek kar'a 123,873,062 TL ile 2009 yılında ulaşmıştır (Tablo 4.4., Şekil 4.4).

Tablo 4.4. Borsa İstanbul'un Yıllar İtibari İle Net Karı

Yıl	Net Kar/Zarar
2005	(-)1.978.112
2006	8.289.674
2007	69.633.019
2008	19.156.502
2009	123.873.062
2010	46.287.094
2011	49.437.032
2012	8.426.577
2013	55.894.000

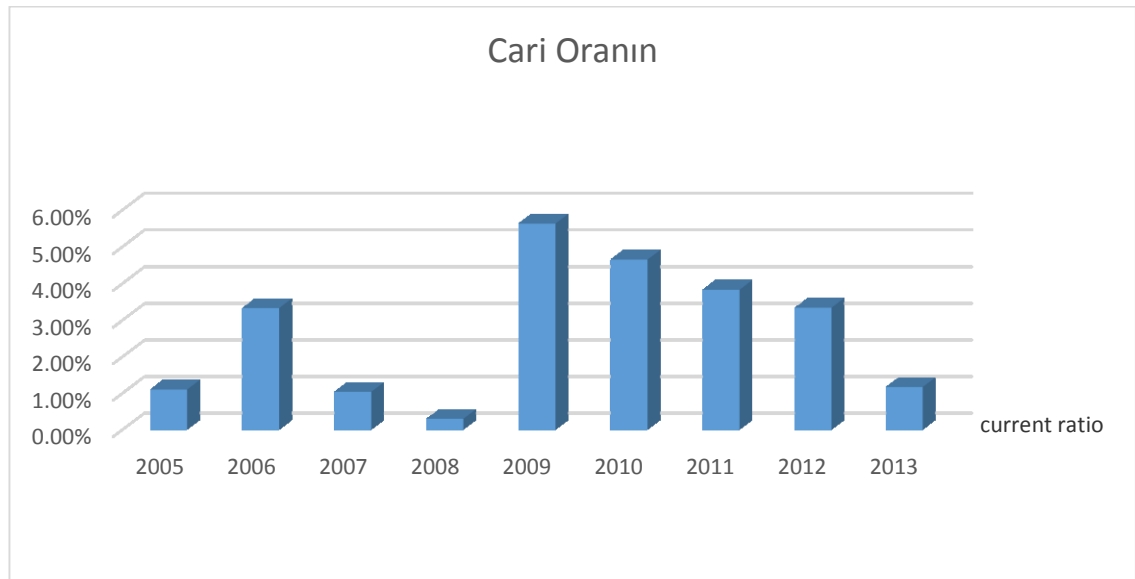
Şekil 4.4. Borsa İstanbul'un Yıllar İtibari İle Net Karı

4.4.1.5. Borsa İstanbul'nun Cari Oranı

Borsa İstanbul'un 2005 yılında cari oranı 1,10 iken, 2013 yılında bu oran 1,17 olarak gerçekleşmiştir. İncelenen dönemde en düşük oran 0,30'la 2008 yılında, en yüksek oran ise 5,63 ile 2009 yılında gerçekleşmiştir (Tablo 4.5., Şekil 4.5).

Tablo 4.5. Borsa İstanbul'un Yıllar İtibari İle Cari Oranı

Yıl	Cari Oranı (%)
2005	1.10
2006	3.33
2007	1.04
2008	0.30
2009	5.63
2010	4.65
2011	3.83
2012	3.34
2013	1.17

Şekil 4.5. Borsa İstanbul'un Yıllar İtibari İle Cari Oranı

4.4.1.6. Borsa İstanbul'da Varlıkların Getirisi

Borsa İstanbul'un 2005 yılında varlıklarının getirisi -%18,52 iken, bu oran yıllar itibari ile dalgalanma göstermiştir. 2009 yılında %19,19 ile en yüksek orana ulaşmış, ancak 2013 yılına gelindiğinde bu oran %0,89 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 4.6., Şekil 4.6).

Tablo 4.6. Borsa İstanbul'un Yıllar İtibari İle Varlıkların Getirisi

Yıl	Varlık Getirmesi (%)
2005	(-)18.52
2006	6.21
2007	59.32
2008	0.45
2009	19.19
2010	9.10
2011	9.10
2012	1.39
2013	0.89

Şekil 4.6. Borsa İstanbul'un Yıllar İtibari İle Varlıkların Getirisi

4.4.2. Dubai Borsası

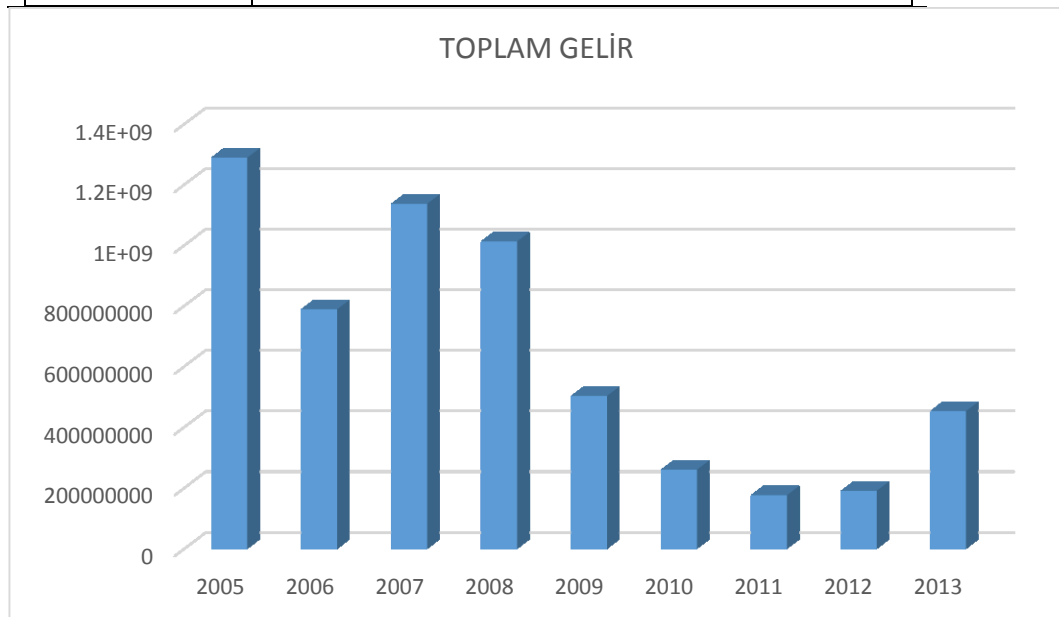
Dubai finansal piyasası hızla bölgesel düzeyde bir lider konumuna ulaşmayı başarmıştır. Uygulamaları ile küresel pazarda Dubai Borsası hem gelişme göstermiş hem de konumunu güçlendirmiştir.

4.4.2.1. Dubai Borsasında Toplam Gelirler

Dubai Borsasının 2005-2013 dönemi incelendiğinde; 2005 yılında toplam geliri 1.289.493.623 Dirhem iken bu rakam 2013 yılına gelindiğinde 453.100.000 Dirheme gerilemiştir. Belirtilen dönemde toplam gelirden sürekli bir dalgalanmanın olduğu gözlenmektedir (Tablo 4.7, Şekil, 4.7).

Tablo 4.7. Dubai Borsasının Yıllar İtibari İle Toplamı Geliri

Yıl	Gelir Toplamı (Dirhem)
2005	1.289.493.623
2006	789.069.425
2007	1.137.000.000
2008	1.013.000.000
2009	502.900.000
2010	260.500.000
2011	176.500.000
2012	191.000.000
2013	453.100.000

Şekil 4.7. Dubai Borsasının Yıllar İtibari İle Toplamı Geliri

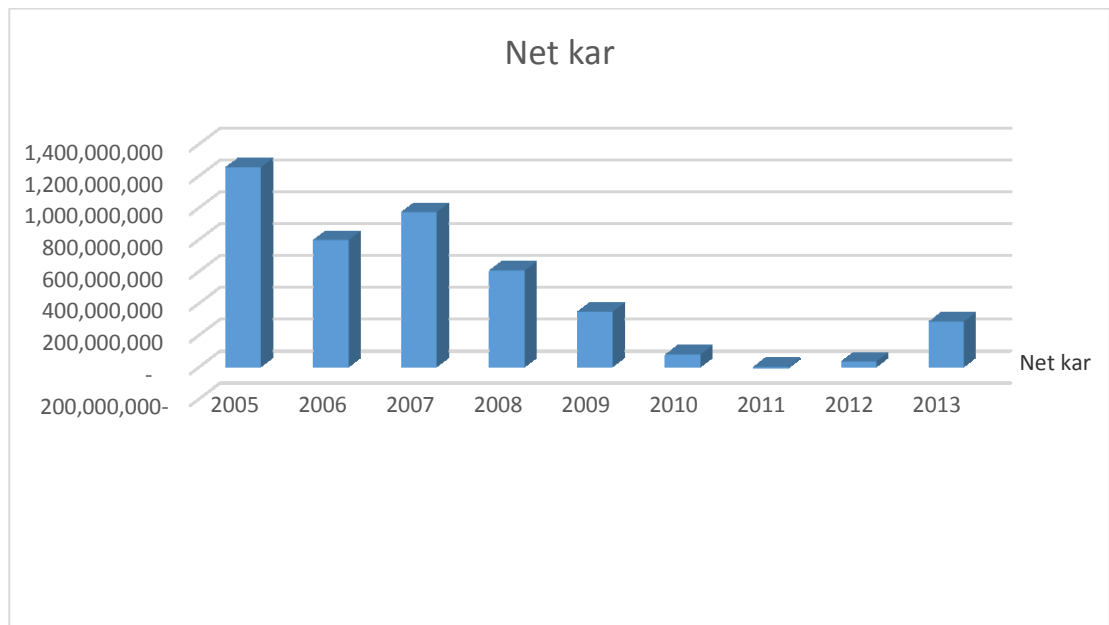

4.4.2.2. Dubai Borsasının Net Karı

Dubai Borsasının 2005 yılında net karı 1.253.916.233 Dirhem iken, 2013 yılına gelindiğinde 284.600.000 Dirhem olarak gerçekleşmiştir. Borsada dalgalanma gözlenmekle birlikte belirtilen dönemde düşüş eğiliminde net kar söz konusudur. Hatta 2011 yılında borsa zarar etmiştir (Tablo 4.8, Şekil 4.8).

Tablo 4.8. Dubai Borsasının Yıllar İtibari İle Net Karı

Yıl	Net Kar/Zarar (Dirhem)
2005	1.253.916.233
2006	797.590.890
2007	972.000.000
2008	605.000.000
2009	346.600.000
2010	78.900.000
2011	-6.900.000
2012	3.520.0000
2013	284.600.000

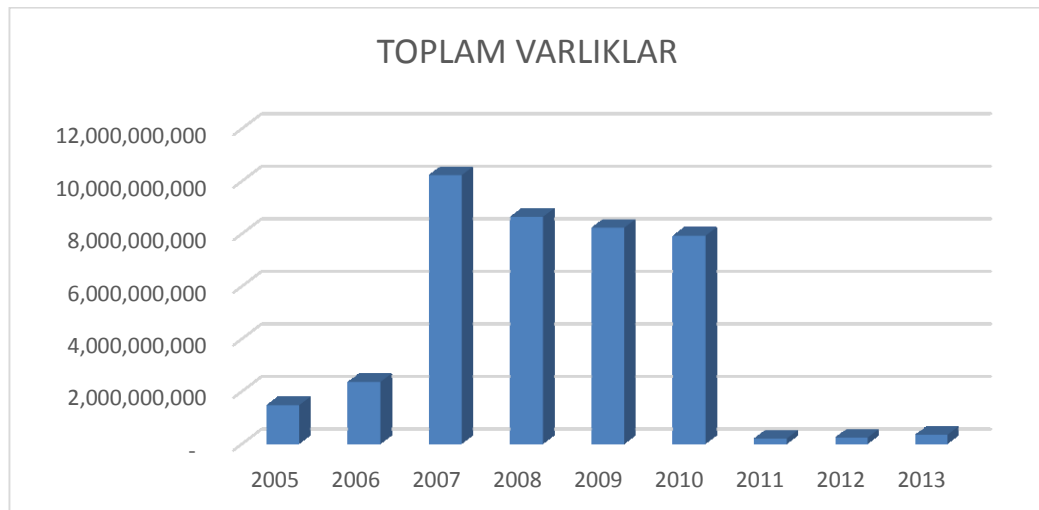
Şekil 4.8. Dubai Borsasının Yıllar İtibari İle Net Karı

4.4.2.3. Dubai Borsasının Varlıklar Toplamı

Dubai Borsasının 2005 yılında varlıklar toplamı 1.465.204.671 Dirhem iken, bu miktar 2010 yılına kadar dalgalanma göstermekle birlikte artmıştır. Ancak 2011, 2012 ve 2013 yıllarında Borsanın varlıkları çok büyük düşüşler göstermiştir. 2013 yılında varlık toplamı 340.300.000 Dirhem olarak gerçekleşmiştir (Tablo 4.9, Şekil 4.9).

Tablo 4.9. Dubai Borsasının Yıllar İtibarı İle Varlıklar Toplamı

Yıl	Varlık Toplamı (Dirhem)
2005	1.465.204.671
2006	2.351.436.705
2007	10.223.194.000
2008	8.636.354.000
2009	8.220.500.000
2010	7.914.900.000
2011	196.000.000
2012	233.500.000
2013	340.300.000

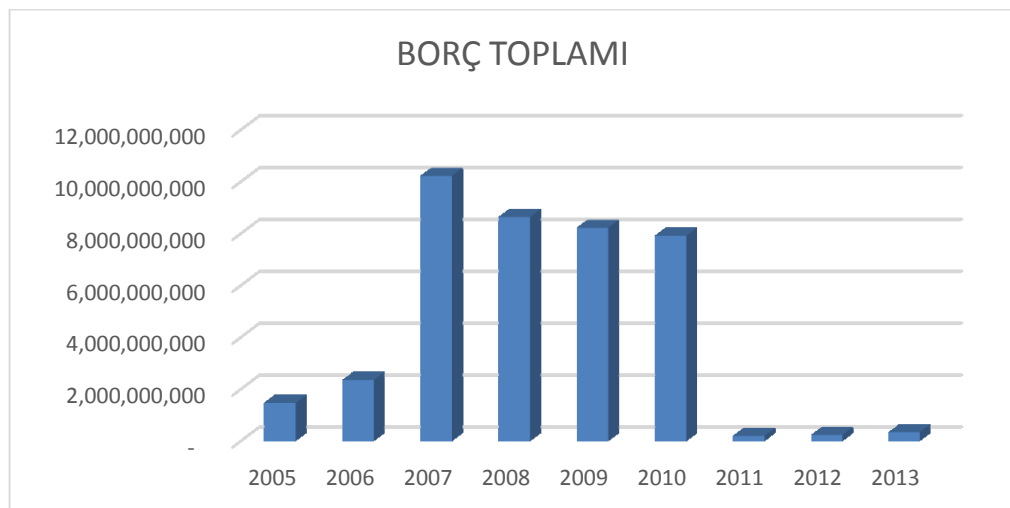
Şekil 4.9. Dubai Borsasının Yıllar İtibarı İle Varlıklar Toplamı

4.4.2.4. Dubai Borsasının Borçlar Toplamı

Dubai Borsasının 2005 yılında 10.675.415 Dirhem toplam borcu var iken, bu borç sürekli artış göstererek 2013 yılına gelindiğinde 6.255.667.000 Dirhem olmuştur. Bu rakamlar Dubai Borsasının belirtilen dönemde önemli kan kaybettiğini ifade etmektedir (Tablo 4.10, Şekil 4.10).

Tablo 4.10. Dubai Borsasını Yıllar İtibarı İle Borçlar Toplamı

Yıl	Borçlar Toplamı (Dirhem)
2005	10.675.415
2006	18.332.222
2007	117.383.017
2008	465.200.406
2009	507.409.840
2010	543.033.865
2011	676.612.491
2012	605.371.951
2013	6.255.667.000

Şekil 4.10. Dubai Borsasını Yıllar İtibarı İle Borçlar Toplamı

4.4.2.5. Dubai Borsasının Yatırım Getiri Oranı

2005 yılında aktif getiri oranı %85,57 olan Dubai Borsası, 2013 yılına gelindiğinde bu oran %3,60 olarak gerçekleşmiştir. İncelenen dönemde sürekli düşüşte olan Borsanın aktif getiri oranı 2010, 2011 ve 2012 yıllarında %1'in altına düşmüştür (Taablo 4.11, Şekil 4.11).

Tablo 4.11. Dubai Borsasının Yıllar İtibari İle Yatırım Getiri Oranı

Yıl	Aktif Getiri Oranı (%)
2005	85,57
2006	33.90
2007	15.80
2008	6.40
2009	4.10
2010	0.98
2011	0.09
2012	0.46
2013	3.60

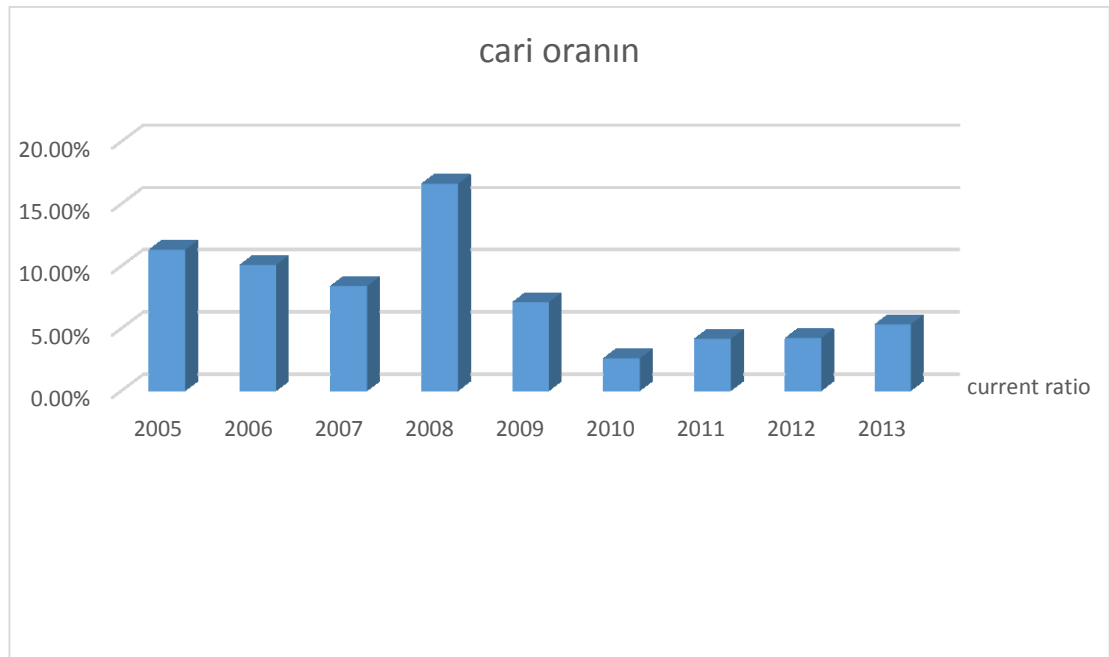
Şekil 4.11. Dubai Borsasının Yıllar İtibari İle Yatırım Getiri Oranı

4.4.2.6. Dubai Borsasının Cari Oran (Likidite Oranı)

Dubai Borsasının 2005 yılında cari oranı %11,30 iken bu oran 2008 yılına kadar düşüş göstermiş, 2008 yılında %16,60'a kadar yükselen Borsa sonraki yıllarda yine düşüşe geçmiştir. 2013 yılında ise cari oran %5,32 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 4.12, Şekil 4. 12).

Tablo 4.12. Dubai Borsasının Yıllar İtibari İle Cari Oranı

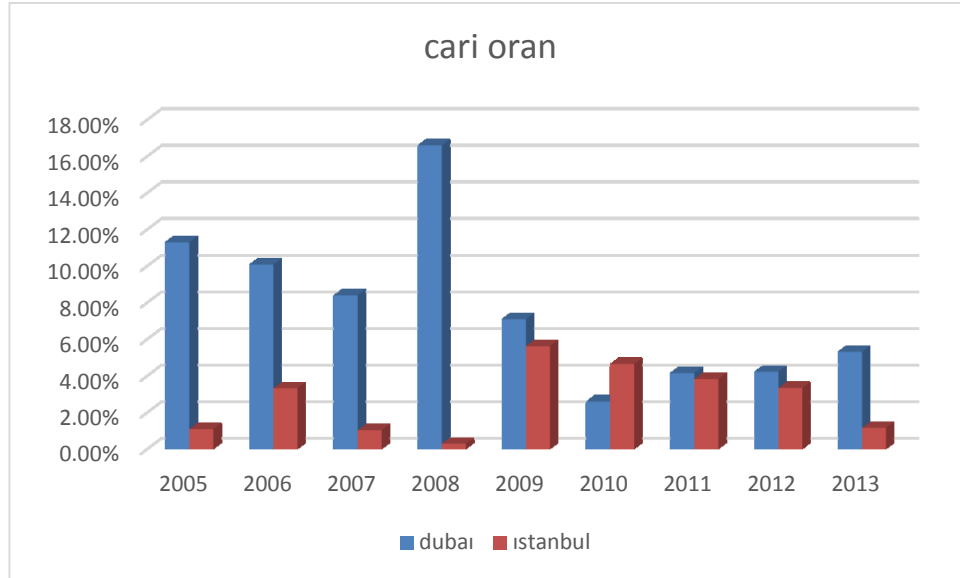
Yıl	Cari Oranı (%)
2005	11,30
2006	10,08
2007	8.40
2008	16.60
2009	7.10
2010	2.60
2011	4.16
2012	4.23
2013	5.32

Şekil 4.12. Dubai Borsasının Yıllar İtibari İle Cari Oranı

4.4.3. Borsa İstanbul ve Dubai Borsasının Karşılaştırma

Burada Borsa İstanbul ve Dubai Borsası cari oran ve yatırım getirisi oranı açısından karşılaştırılmıştır. Her iki borsanın verileri şekil yoluyla bir karşılaştırmaya tabi tutulmuştur.

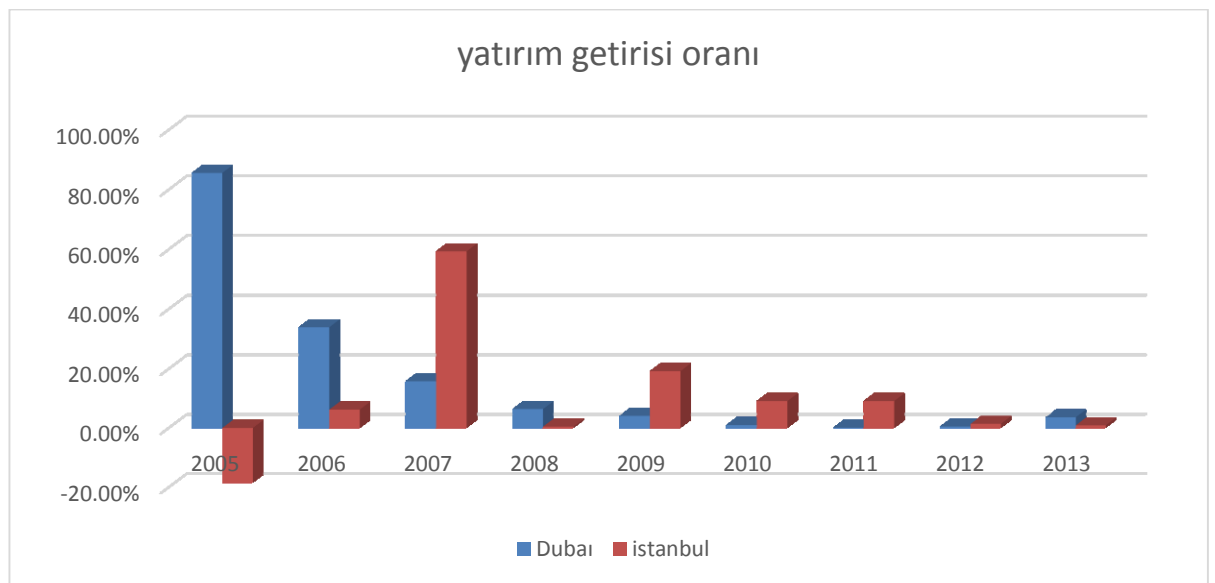
4.4.3.1.Cari Oran Açısından Karşılaştırma

Şekil 4.13.Cari Oranı İle Borsa İstanbul ve Dubai Borsası

Şekil 4.13’de Borsa İstanbul ve Dubai Borsasının Cari oranları karşılaştırılmıştır. 2005-2013 dönemini kapsayan bu karşılaştırmada, her iki borsasında cari oranlarında sürekli bir dalgalanma görülmektedir. 2008 yılında Dubai Borsası belirtilen dönemde %16’ larda iken Borsa İstanbul en düşük seviyededir. 2013 yılına gelindiğinde Dubai Borsası %5,5’lara düşerken, Borsa İstanbul’da az da olsa bir yükseliş söz konusudur.

4.4.3.2. Yatırım Getirisi Oranı Açısından Karşılaştırma

Şekil 4.14.Yatırım Getirisi Oranı İle Borsa İstanbul ve Dubai Borsası

Şekil 4.14’de Borsa İstanbul ve Dubai Borsası 2005-2013 dönemi itibari ile yatırım getirisi oranı açısından karşılaştırılmıştır. Belirtilen dönemde şekil incelendiğinde Borsa İstanbulun 2005 yılında negatif olan yatırım getirisi oranı 2007 yılında en yüksek düzeye ulaşmış, ancak sonraki yıllarda bu trendini koruyamamıştır. 2009 yılında tekrar canlanmasına rağmen takip eden yıllarda sürekli düşüş yaşamıştır. Öte yandan, Dubai Borsası ise, 2005 yılında %80’lerde olan yatırım getirisi oranı 2013 yılına kadar sürekli düşüş göstermiştir. 2011 ve 2012 yıllarında adeta taban yapmıştır.

4.4.3.3.Hipotez Test Sonucu

Burada Borsa İstanbul ve Dubai Borsası önemli finansal göstergeler ile karşılaştırılarak T.Testine tabi olmuştur. Buradaki amaç, her iki borsa arasında belirlen bir fark var mı yok mu bunu ortaya koymaktır.

Tablo 4.13.T.Test Sonuçları

		VARYANSLARIN EŞİTLİĞİ İÇİN LEVENE TESTİ		T-TESTİ	
		F	Sig.	t	df
YIL	Varyanslar Eşittir	0	1	0	16
	Varyanslar Eşit Değildir			0	16
NET KAR	Varyanslar Eşittir	24.675	0	2.953	16
	Varyanslar Eşit Değildir			2.953	8.124
TOPLAM GELİR	Varyanslar Eşittir	20.73	0	3.467	16
	Varyanslar Eşit Değildir			3.467	9.087
VARLIKLAR	Varyanslar Eşittir	19.12	0	2.167	16
	Varyanslar Eşit Değildir			2.167	11.329
BORÇLAR	Varyanslar Eşittir	1.319	0.268	-0.481	16
	Varyanslar Eşit Değildir			-0.481	10.196
ORTALAMA OZKAYNAKLAR	Varyanslar Eşittir	0.508	0.486	0.606	16
	Varyanslar Eşit Değildir			0.606	14.907
CARİ ORAN	Varyanslar Eşittir	4.889	0.042	3.183	16
	Varyanslar Eşit Değildir			3.183	10.727

İstanbul borsu ile Dubai borsu arasında pek bir fark var mı?

Birinci hipotez: Net kazanç hipotezi

Hipotez (1):

H0: İstanbul borsu ve Dubai borsu net kazanç açısından pek bir fark yok.

H1: İstanbul borsu ve Dubai borsu net kazanç açısından pek bir fark vardır.

Hipotezin testi:

Sig = 0.05 < 0.018 olduğundan dolayı, İstanbul borsu ve Dubai borsu net kazanç açısından pek bir fark vardır.

İkinci hipotez: toplam ithalat hipotezi

Hipotez (2):

H0: İstanbul borsu ve Dubai borsu toplam ithalat açısından pek bir fark yok.

H1: İstanbul borsu ve Dubai borsu toplam ithalat açısından pek bir fark vardır.

Hipotezin testi:

Sig = 0.05 < 0.007 olduğundan dolayı, İstanbul borsu ve Dubai borsu toplam ithalat açısından pek bir fark vardır.

Üçüncü hipotez: Toplam varlıklar hipotezi

Hipotez (3):

H0: İstanbul borsu ve Dubai borsu toplam varlıklar açısından pek bir fark yok.

H1: İstanbul borsu ve Dubai borsu toplam varlıklar açısından pek bir fark vardır.

Hipotezin testi:

Sig = 0.05 < 0.052 olduğundan dolayı, İstanbul borsu ve Dubai borsu toplam varlıklar açısından pek bir fark yoktur.

Dördüncü hipotez: Toplam yükümlülük hipotezi

Hipotez (4):

H0: İstanbul borsu ve Dubai borsu toplam yükümlülük açısından pek bir fark yok.

H1: İstanbul borsu ve Dubai borsu toplam yükümlülük açısından pek bir fark vardır.

Hipotezin testi:

Sig = 0.05 < 0.637 olduğundan dolayı, İstanbul borsu ve Dubai borsu toplam yükümlülük açısından pek bir fark yoktur.

Beşinci hipotez: Yatırım getirisi oranı hipotezi

Hipotez (5):

H0: İstanbul borsu ve Dubai borsu Yatırım getirisi oranı açısından pek bir fark yok.

H1: İstanbul borsu ve Dubai borsu Yatırım getirisi oranı açısından pek bir fark vardır.

Hipotezin testi:

Sig = 0.05 < 0.553 olduğundan dolayı, İstanbul borsu ve Dubai borsu Yatırım getirisi oranı açısından pek bir fark yoktur.

Altıncı hipotez: Cari oran hipotezi

Hipotez (6):

H0: İstanbul borsu ve Dubai borsu Cari oran açısından pek bir fark yok.

H1: İstanbul borsu ve Dubai borsu Cari oran açısından pek bir fark vardır.

Hipotezin testi:

Sig = 0.05 < 0.042 olduğundan dolayı, İstanbul borsu ve Dubai borsu Cari oran açısından pek bir fark vardır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.SONUÇ

İslami topluluklarda finansal banka kurumlarına olan ilginin artması sonucu bu bankaların topluluk ihtiyaçlarını yerine getirdiğini göstermektedir. Bu amaç doğrultusunda İslami bankalar son üçyüz yılda bütün dünyada gelişmeye başlamıştır.

İslami bankacılık, İslam ekonomisine ve hukuna dayanmaktadır. İslam hukukuna göre yasak sayılan faizlerden fayda sağlayan, faizi kullanan şirketleri bünyesinde barındırmamaktadır.

Bugün, dünyada 75'in üzerinde ülkede 430'dan fazla İslami bankacılık, finansal kurumlar ve yaklaşık 191 adet geleneksel ve İslami bakış açılı banka bulunmaktadır.

Türkiye'nin coğrafi konumu bakımından Asya ile Avrupa arasında köprü görevi yapması ve tarihi bakımdan önemli bir geçmişi bulunması nedeniyle, İslami bankacılık sektöründe doğu ile batı arasında iletkenlik görevini üstlenmektedir.

Bu tez çalışmasında elde edilen sonuçlar özetle aşağıya çıkarılmıştır:

1. Borsa İstanbul 2005 ile 2013 yılları arasında birçok yönden gelişme göstermiştir.
2. Finansal göstergelere göre Borsa İstanbul'un 2008 Küresel Mali Krizden etkilendiği sonucuna varılmıştır.
3. Açıkçası 2008 yılında meydana gelen krizden sonra Dubai borsasında tüm finansal göstergelerde bir düşüş yaşanmıştır.
4. Borsa İstanbul ile Dubai borsasını karşılaştırdığımızda iki borsanın da 2008 Mali Krizlerden etkilendiği sonucuna varılmıştır.
5. Dubai Borsası, Borsa İstanbul'dan daha etkili bir borsadır, fakat Dubai borsası, Borsa İstanbul'a göre mali krizler karşısında daha çok zayıflamıştır. Başka bir ifade ile, istikrar gösterememiştir.

6. Son olarak, İslami tahvil bonoları Dubai borsasında işlem görmektedir. Ancak Borsa İstanbul'da İslami tahvil bonoları işlem görmemektedir.

5.2.ÖNERİLER

Elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

1. Borsa İstanbul mali işlemlerinde İslami tahvilleri kullanmaya özen göstermelidir.
2. Şu an Türkiye'nin farklı ekonomik sisteme ve yeni bir ekonomik sisteme ihtiyacı vardır. Çünkü bu durumda farklı ekonomik yapılara cevap verebilecek bir yapıya sahip değildir.
3. Türk hükümetinin İslami bankacılık faaliyetleri için bankacılık kanunlarında düzenlemeler yapması ve yatırımcılar için esnek uygulamalara yer vermesi gerekmektedir.
4. Bunun yanında, Türk pazarına girmek isteyen birden çok İslami yatırımcı ve finansman var olmasına rağmen, bunlar bu yatırımlarını Türk pazarına aktaramamaktadırlar. Bunun sebebi de katılım için yüksek maliyetli olmasından kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi, geleneksel bankacılık sisteminin daha yaygın olması İslami bankacılık sisteminin daha sönük kalmasına ve etkin faaliyet gösterememesine sebep olmuştur. Birçok katılım bankası Türk pazarına girmek ve geleneksel bankaların seviyesine ulaşmak için çok çaba sarf etmektedir. İstanbul'un dünyadaki Londra, Dubai, Kuala gibi dünya finans merkezi olabilmesi için yasalarda bir düzenleme yapılması gerekmektedir.
5. İslam ülkelerinde (özellikle Birleşik Arap Emirlikleri, Malazya, Kuveyt vb. ülkelerde) etkin bir şekilde kullanılan İslami Bono (sukuk) uygulamasının, nüfusunun %99'u Müslüman olan Türkiye'de de etkin ve yoğun bir şekilde kullanılması için gerekli yasal düzenlemelerin ivedilikle yapılması önem arz etmektedir.
6. Borsa İstanbul'un Türkiyede İslami Bono uygulamasında öncülük etmesi ve yol göstermesinin, Türkiye ekonomisine büyük katkılar sağlayacağı aşîkârdır.

EKLER
Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
YEAR	Equal variances assumed	.000	1.000	.000	16	1.000	.000	1.291	-2.737	2.737
	Equal variances not assumed			.000	16.000	1.000	.000	1.291	-2.737	2.737
NET KAR	Equal variances assumed	24.675	.000	2.953	16	.009	44309869 7.222	15006870 0.603	124967263. 567	7612301 30.877
	Equal variances not assumed			2.953	8.124	.018	44309869 7.222	15006870 0.603	97955619.2 07	7882417 75.237
Total Revenue	Equal variances assumed	20.730	.000	3.467	16	.003	50744511 6.889	14637595 8.915	197141945. 906	8177482 87.872
	Equal variances not assumed			3.467	9.087	.007	50744511 6.889	14637595 8.915	176803888. 886	8380863 44.892
VARLIK	Equal variances assumed	19.120	.000	2.167	16	.046	33712610 16.000	15560044 12.087	72679017.2 06	6669843 014.794
	Equal variances not assumed			2.167	11.329	.052	33712610 16.000	15560044 12.087	41397136.3 38	168.338
BORCLAR	Equal variances assumed	1.319	.268	-.481	16	.637	- 33898809 2.333	70436779 2.432	- 183218110 8.111	1154204 923.445
	Equal variances not assumed			-.481	10.196	.640	- 33898809 2.333	70436779 2.432	- 190434137 9.253	1226365 194.586
returun on avg	Equal variances assumed	.508	.486	.606	16	.553	7.0855555 6	11.700308 33	- 17.7179900 9	31.88910 120
	Equal variances not assumed			.606	14.907	.554	7.0855555 6	11.700308 33	- 17.8666448 9	32.03775 600
current ratio	Equal variances assumed	4.889	.042	3.183	16	.006	5.12444	1.60987	1.71168	8.53721
	Equal variances not assumed			3.183	10.727	.009	5.12444	1.60987	1.57012	8.67877

KAYNAKÇA

Abu Bekir, Safiye,"*İslami Bono*",*İslami Bankacılık Arasındaki Gerçeklik ve Beklentiler Konferansı* ",Asyut Üniversitesi, Mısır,2009.

Alavar,Esme, Dubai'da sukuk.(2014).Yeni Körfez, www.thenewkhalij.com ,(6.05.2014)

Almarzoki, Ahmet," *Birleşik Arap Emirliklerinde İslami Sukuk Deneyimi*" ,yarmouk üniversitesi,ürdün,2013.

Alnaser, L. (2008).islami bankacılığın türküye'deki.Orta Doğu, <http://classic.aawsat.com/> (20/2/2014).

Amara, Naval,"*İslami Bono(Sukuk)ve İslami Finansan Piyasalarının Geliştirmesindeki Rolü İslami Finansal Piyasası Deneyimi: Bahreyn*", Araştırman Dergisi, Varkala Üniversitesi, Cezayir, 2011.

Arrif, M. Safari, M.Mohammed,S." *Sukuk Securities Their Definitions, Classifications and Pricing*", ssm, University Putra Malaysia, 2012.

Aslan, Hakan, *Alternatif bir yatırım ve finansman aracı olarak sukuk: yapısı, işleyşi ve türkiye piyasası için öneriler*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,Istanbul,2012.

BAE Bankacılık Sektörünün Kökeni Ve Gelişimi (2006).Albeyen, www.albayan.ae, (8.08. 2014).

Bütün kaygılara rağmen islami bonoları türkiyede geliştirmek.(2014).Alarabi.
www.alaraby.co.uk ,(17.08.2014)

Cakir, Selim-Raei, faezeh,"*Sukuk vs. Euro bonds: is there a Difference in Value-at-Risk?*" IMF, 2007.

Chong, Beng-Liu,Ming-Hua,"*Islamic Banking Interest –Free or Interest-Based?* ", Pacific-Basin Finance Journal, 2008.

Dovabe, Eşref,"*İslami bono risk management*",

Dubai borsa ortaya çıkması, www.dfm.ae, (5.05.2014)

Dubai Financial Market, Annual report 2006, Dubai, 2005.

Dubai Financial Market, Annual report 2007, Dubai, 2006.

Dubai Financial Market, Annual report 2008, Dubai, 2007.

Dubai Financial Market, Annual report 2009, Dubai, 2008.

Dubai Financial Market, Annual report 2010, Dubai, 2009.

Dubai Financial Market, Annual report 2011, Dubai, 2010.

Dubai Financial Market, Annual report 2012, Dubai, 2012.

Dubai Financial Market, Annual report 2013, Dubai, 2013.

Ebdül Kerim, Kandoz-Ahmet, Medani,"*Finans Ürünlerinin Gelişme Stratejleri*
",İkinci Uluslararası Oturumu, Ayın Defle Üniversitesi,Cezayir,T.Y.

Elaliyet, Ahmet,"*Şeriat Denetim İslami Bankaların İşlemlere*", Al-Najah ulusal
üniversitesi, yüksek lisans tezi, Filistin, 2006.

Eldimeğ, Ziyat, "*İslami Bono Rolu İslami Vakıf Desteğinde*", İslami Üniversitesi, MALAZYA, 2009.

Eldimeğ, Ziyat, "*İslami Sukuk ve İslami Finansmanında Açısından Genel Bütçe Desteğindeki Rolü*", Asya'da İslami Dergisi, Uluslararası İslami Üniversitesi, Malizaya, 2011.

Eljoriye, Osama, *Yatırım Sukuku*, Eldave Üniversitesi Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, Lübnan, 2009.

Elkarı, Mohammed Ali, "*İslami bono ve çağdaş uygulamaları*", Kral Abdül Aziz Üniversitesi, İslam Fıkıh Akademisi Ondokuzuncu Oturumu, Üniversitesi, Jeddah, T.Y.

Elşerif, Mehmet, "*Şariat Yönetmelikler ile Menkul Kıymetleştirmesine Pay ve Net Varlık Dolaşımı*", İslam Fıkıh Akademisi, Şarika, T.y.

Elşeyh Ahmet, Bessem, *Fıkıh Mali İşlemleri*, Mustafa yayınları, Şam, 2012.

Eltaki Osmani, Mohammed, "*İslami Bono ve Çağdaş uygulamaları*", Yirminci İslami Fıkıh Toplumun Devresi, www.kantakji.com/media/8028/m191.pdf.

Elzateri, Alaadin, "*İslami Bono, Tanımı, Çeşitleri, Önemi, Gelişmede Rolü, Konu Hacmi ve Konu Sorunu*", İşçilike BDO yaptığı işçilike, Aman, 2010.

Gelenksel Yatırım Araçları ile Sukuk Arasında bir Karşılaştırma ,
www.kenanaonline.com, (12.02.2014)

Godlewski, C.J., Ariss, R.T VE Weill, L., "Do Markets perceive Sukuk and conventional bonds as different financing instruments?", Bank of Finland (Bofit) Institute for Economics in Transition, 2011.

Güngören, Muaz, *Katılım Bankalarından Menkul Kıymet İhracının (seküritizasyon) yapısal farklılık gösteren*

Finansal Piyasalarda uyum modellemesi:sukuk örneği,Kadir Has Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Doktora programı,İstanbul,2011.

Hatap, Kemel," *İslami yatırım senetleri ve çağdaş Zorlukları*",İslami Bankacılık Arasındaki Gerçeklik ve Beklentiler Konferansı , Yarmouk,Ürdün,2009.

<http://www.kantakji.com/media/1993/f226.doc>.

Iqbal, M., Syed Ali, S.VE Muliawan, D. (2011).*Advances in Islamic economics and finance*. Islamic research and training institute, Jeddah.

İslami Bono, www.syraifinance.gov ,(12.01.2014)

İslamic Banking, Encyclopedia, www.encyclopedia.com,(8.07.2014).

İslamic Banking, Investopedia, www.investopedia.com, (16.06.2014).

İslamic Banking, Investors Words, www.investorswords.com, (5.05.2014).

İslamic banking, Islamic-bankin,www.islamic-banking.com,(6.05. 2014).

Istanbul Stock Exchange, Annual report 2005, Istanbul, 2005.

Istanbul Stock Exchange, Annual report 2006, Istanbul, 2006.

Istanbul Stock Exchange, Annual report 2007, Istanbul, 2007.

Istanbul Stock Exchange, Annual report 2008, Istanbul, 2008.

Istanbul Stock Exchange, Annual report 2009, Istanbul, 2009.

Istanbul Stock Exchange, Annual report 2010, Istanbul, 2010.

Istanbul Stock Exchange, Annual report 2011, Istanbul, 2011.

Istanbul Stock Exchange, Annual report 2012, Istanbul, 2012.

Istanbul Stock Exchange, Annual report 2013, Istanbul, 2013.

İslami bono, <http://www.syrianfinance.gov/>. (15.04.2014).

İstanbul Borsa Ortaya Çıkması , www.borsaistanbul.com ,(6.05.2014)

Kettel, Brian, *Islamic capital markets*,Harcourt Litho,UK,2009.

Khalil, Mohammed,"*Sukuk Definition,Structure,and Accounting Issues*",
Munich personal Repec Archive(MPRA),Malaysia,2011.

Khan, Muhammad Akram, *Islamic Economics and Finance: Glossary*.
2.Edition. London:

Küresel Borsanın Ortaya Çıkması.(2013).traidnt, www.traidnt.net
,(14.05.2014)

Mehmet Kemel, Sami, *İslami bono krizi-çıkışı*,fikiryayınları, Mısır,2010.,
Routledge, 2003.

Safari, Meysem, "*Are Sukuk Securities the Same as Conventional Bonds?* ",
University putra Malaysia, Malaysia, 2011.

Salah, Omar, "*Legal Infrastructure of Sukuk structures-part2*", TISCO working
Paper, Tilburg University, Netherland, 2013.

Salah, Omar, "*Legal Infrastructure of Sukuk Strucuterd-PartI*", TISCO
Working Paper, Tilburg University, Netherland, 2012.

Salah, Omar, "*Structuring Sukuk al-ijarah in the Netherland*", Tilburg Law
School Legal Studies Research Paper Series (TISCO), Netherland, 2010.

Salih Mohammed, Fetih Alrahman, "*İslami Bonoları Rolü Kalkınma Projelerinin Finansmanında* " , Arap Bankalar Birliği, Lübnan,2008.

Shafi, Roslina-Redzuan, Mohad, "Modelling Sukuk structures in Indonesia: Economic development and the risk management" , MARA, Malaysia, T.Y.

Sukuk Amacı, 2014. www.efpedia.com ,(8.08.2014)

Sukuk Önemi, 2010, www.us2allah.ahlamontada.net , (3.07.2014)

TOK, A. (2009), İslami Finans Sistemi Çerçevesinde Sukuk (İslami Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler, (Yeterlilik Etüdü), Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi, Ankara.

Yanmaz, Talha, *A kind of Islamic Financial instrument: Sukuk and Application in the world* , Fatih üniversitey, İnstitute of Social sciences, Master Of Arts İn Economics, İstanbul,2011.

Zawya (2011). Kuveyt Turk introduces Turkey to Sukuk market. [sukuk.turkey](http://sukukturkey.com/). <http://sukukturkey.com/> (4/6/2014).

ÖZGEÇMİŞ

Iman ABORASS, 1988 yılında Suriye'nin Halep (Aleppo) kentinde doğdu. İman, 2007 yılında Halep Üniversitesi İktisat Fakültesi Mali Bilimler Bankacılık Bölümü'nü kazandı ve 2011 yılında bu bölümden lisans derecesi alarak mezun oldu. 2010'da bir süre Suriye Ticaret Bankası'nda stajyer olarak çalıştı. 2012 yılında Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim dalında yüksek lisansa başladı.

Halen Kilis'te International Medical Corps Şirketinde finans asistanı olarak çalışmaktadır.

VITAE

Iman Aborass was born in 1988 in Aleppo, Syria. She won Aleppo university Faculty of Economics, Banking and Financial Sciences department in 2007 and she graduated from this department with bachelor's degree in 2011. She was trained at Commercial Bank of Syria in 2010. She started her Master's degree in the Institute of Social Sciences in Department of Business, Kilis 7 Aralık University in 2012.

At present, she is working as a financial assistant in International Medical Corps(IMC) in Kilis.